

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra politologie

Rusko 2000 – 2016: Příklad hybridního režimu?
Bakalářská práce

Autor: Zdeňka Turková
Studijní program: B6701 Politologie
Studijní obor: Politologie
Forma studia: prezenční
Vedoucí práce: Mgr. Jaroslav Bílek

Hradec Králové, 2016

Zadání bakalářské práce

Autor: Zdeňka Turková

Studium: F1395

Studijní program: B6701 Politologie

Studijní obor: Politologie

Název bakalářské práce: **Rusko 2000-2016: Příklad Hybridního režimu?**

Název bakalářské práce AJ: Russia 2000-2016: A case of Hybrid regime?

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Tato bakalářská práce se věnuje politickému systému Ruské federace mezi lety 2000-2016. Jejím cílem je analyzovat, zda Rusko ve zmíněném úseku naplňuje charakteristiku hybridního režimu podle teorie hybridních režimů Levitského a Waye. Po úvodu následuje stručné představení problematiky hybridních režimů s důrazem na zvolený teoretický rámec, tedy teorii hybridních režimů Levitského a Waye. Další část popisuje stručný historický vývoj od nástupu B. Jelcina po V. Putina. Hlavní část práce se zabývá analýzou ruského politického systému ve zvoleném časovém úseku. Cílem analýzy je ověření, zda můžeme Rusko v uvedeném časovém úseku označit za hybridní režim. Z hlediska metodologie je tato práce interpretativní případovou studií.

Diamond, Larry. 2002. "Thinking About Hybrid Regimes". *Journal of Democracy* 13, č. 2. Gilbert, Leah a Mohseni, Payam. 2011. "Beyond Authoritarianism: The Conceptualization of Hybrid Regimes". *Studies in Comparative International Development* 46, č. 3. Bílek, Jaroslav. 2015. "Hybridní režimy jako svébytná kategorie politických režimů: Komparace vybraných přístupů". *Středoevropské politické studie* 17, č. 2. Levitsky, Steven a Loxton, James. 2013. "Populism and competitive authoritarianism in the Andes". *Democratization* 20, č. 1. Levitsky, Steven a Way, Lucan. 2010. *Competitive Authoritarianism: Hybrid Regimes after the Cold War*. Cambridge: Cambridge University Press. Levitsky, Steven a Way, Lucan. 2002. "The Rise of competitive authoritarianism". *Journal of Democracy* 13, č. 2. Morlino, Leonardo. 2009. "Are there hybrid regimes? Or are they just an optical illusion?". *European Political Science Review* 1, č. 2. Morgenbesser, Lee. 2014. "Elections in Hybrid Regimes: Conceptual Stretching Revived". *Political Studies* 62, č. 1. Merkel, Wolfgang. 2004. "Embedded and defective democracies". *Democratization* 11, č. 5. Schmitter P. C. a Karl T. L. 1991. "What Democracy Is... and Is Not". *Journal of Democracy* 2, č. 3. Carothers, Thomas. 2002. "The End of the Transition Paradigm". *Journal of Democracy* 13, č. 1.

Garantující pracoviště: Katedra politologie,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Jaroslav Bílek

Datum zadání závěrečné práce: 17.9.2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 16. 6. 2016

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu bakalářské práce Mgr. Jaroslavu Bílkovi za jeho cenné rady a čas, který mi věnoval.

Anotace

Turková, Zdeňka. 2016. *Rusko 2000 – 2016: Případ hybridního režimu?*. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, Filozofická fakulta, Katedra politologie. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zabývá politickým systémem Ruské federace v letech 2000 až 2016. Jejím hlavním cílem je analyzovat, zda Rusko ve zmíněném úseku naplňuje charakteristiku hybridních režimů dle Levitskeho a Wayne. Po úvodu práce následuje stručné vymezení teorie hybridních režimů, koncepce Levitskeho a Wayne a operacionalizace samotného konceptu. Další část pak popisuje stručný vývoj Ruské federace od nástupu Borise Jelcina po převzetí moci Vladimírem Putinem. Popisuje formální nastavení ruské ústavy a zabývá se celonárodními volbami v Ruské federaci. Hlavní část práce se zabývá analýzou ruského politického systému a ověřuje, zda je možné režim Ruské federace v uvedeném časovém úseku označit jako režim hybridní. Z hlediska metodologie je tato práce interpretativní případovou studií.

Klíčová slova: Hybridní režim, Ruská federace, V. Putin, manipulované volby

Annotation

Turková, Zdeňka. 2016. *Russia 2000 – 2016: A case of Hybrid regime?*. Hradec Králové: University of Hradec Kralove, Philosophical Faculty, Department of Political Science. Bachelor Degree Thesis.

This bachelor thesis deals with the political system of the Russian Federation between 2000 and 2016. The main aim is to analyze whether the Russian Federation fills the characteristics of hybrid regime according to the theory of hybrid regimes created by S. Levitsky and L. Way. After the introduction follows the brief presentation of the issue of hybrid regimes emphasising the chosen theoretical framework – a theory of hybrid regimes created by S. Levitsky and L. Way. Next part describes a brief development since B. Jelcin took power to the assumption of power by V. Putin. It describes the formal attribute of the Russian Constitution and it deals with the nationwide elections in the Russian Federation. The main part of the Bachelor thesis analyzes the Russian political system in the chosen period. The aim of the analysis is to check whether Russia can be marked in different time periods as a hybrid regime. In terms of methodology this bachelor thesis is an interpretive case study.

Keywords: Hybrid regime, the Russian Federation, V. Putin, manipulated elections

OBSAH

ÚVOD	9
1 Problematika hybridních režimů	14
1.1 Vývoj hybridních režimů	14
1.2 Koncept hybridního režimu Levitskeho a Wayne	16
1.3 Operacionalizace	18
2 Vývoj Ruské federace	20
2.1 Vývoj od prezidenta B. Jelcina po vládu premiéra V. Putina	20
2.2 Ústava Ruské federace	22
2.3 Celonárodní volby v Ruské federaci	24
3 První období: 2000 – 2004	27
3.1 Prezidentské volby roku 2000	27
3.2 Omezování svobod	30
3.3 Parlamentní volby roku 2003	32
3.4 Závěr	34
4 Druhé období: 2004 – 2008	36
4.1 Prezidentské volby roku 2004	36
4.2 Omezování svobod	38
4.3 Parlamentní volby roku 2007	40
4.4 Závěr	42
5 Třetí období: 2008 – 2012	43
5.1 Prezidentské volby roku 2008	43
5.2 Parlamentní volby roku 2011	45
5.3 Omezování svobod	47
5.4 Závěr	49
6 Čtvrté období: 2012 – 2016	51
6.1 Prezidentské volby roku 2012	51
6.2 Omezování svobod	53
6.3 Parlamentní volby roku 2016	56
6.4 Závěr	57
7 Komparace jednotlivých období	59
ZÁVĚR	63
PRAMENY A LITERATURA	67
Prameny	67

Literatura
PŘÍLOHY

82
89

ÚVOD

Problematika politických režimů patří mezi jedno z nejfrekventovanějších témat politologie. S debatami o politických zřízeních či o demokracii se setkáváme již v době antiky, tedy v 5. – 4. století před naším letopočtem, kdy Aristotelés ve svém díle *Politika* popisuje, jak by měl být stát řízen, řeší nejlepší formy vlády či správné typy ústav (Aristotelés 1998). Již v této době dochází k řešení politické otázky „Která forma vlády je ta nejlepší?“ (Morlino 2009a: 2) Zkoumání politických režimů má tak již z dob Aristotela značný význam a ani v dnešní době tomu není jinak. Politické režimy tak byly postupně rozděleny na dva hlavní póly – demokratický a nedemokratický. Autoři se zabývali jednotlivými koncepty, snažili se vymezit, co demokracie je, a co již není (Karl, Schmitter 1991), což dalo vzniknout zajímavé debatě, která přinesla řadu obohacujících postřehů na toto téma.

Avšak bylo by chybou omezit celou diskuzi o povaze politických režimů pouze do podoby otázky, co je demokracie a co nikoliv. Díky zmíněné debatě totiž dochází nejen k vymezení různých přístupů k chápání demokracie, ale především k ještě bohatší precizaci samotných nedemokratických režimů.

Nedemokratické režimy byly původně rozdělovány na režimy autoritářské a totalitní. Zmíněné dělení do jisté míry vychází (navazuje) na práci celé řady autorů, kteří byli akademicky činní od konce druhé světové války do konce války studené. Za zmínku zde stojí především trojice Juan Linz (2000), Friedrich a Brzezinsky (1965) a Hannah Arend (1951). Ono svým způsobem „tradiční pojetí“ nazírání na politické režimy, které vycházelo z existence trichotomie demokracie, autoritářství, totalitní režim je však dnes dle některých autorů již nedostatečné, protože dostatečně nereflektuje podobu současné politické reality (Balík, Holzer 2006). Především protože po konci studené války máme co dočinění s novým fenoménem – vzniká režim, který kombinuje vlastnosti demokratického a zároveň autoritářského režimu. Takový režim se někteří autoři snaží zařadit mezi režimy autoritářské (Ptáčník 2013), avšak jiní rovnou přiznávají, že je to nemožné a plédují za vytvoření specifické kategorie (Karl 1995). Na konci 20. století se tak setkáváme s novým typem režimu, který se nejčastěji označuje jako režim hybridní. Vzniká tak nové téma, které se těší velké pozornosti. Mezi autory, zabývající se touto tematikou, můžeme zařadit například: Larry Diamonda (2002),

Stevena Levitskeho a Lucana Waye (2002, 2010), Leonarda Morlina (2008, 2009a,b), Leaha Gilberta a Payama Mohseniho (2011), Andrese Cassaniho (2012), a řadu dalších. Časopis *Journal of Democracy* poté dokonce v roce 2002 vydal speciální číslo, které bylo věnované hybridním režimům a obsahovalo odborné články některých již zmíněných autorů, díky čemuž do jisté míry předznamenovalo výzkumnou agendu. V české politologii se tímto tématem zabývá především Jaroslav Bílek (ať již samostatně 2015a, 2015b, tak ve spolupráci s Lubomírem Luptákem 2014, nebo Barborou Vališkovou 2016), avšak v minulosti se okrajově tematice hybridních režimů věnoval Stanislav Balík a Jan Holzer (2006, 2007), Štěpán Drahekoupil (2014) nebo částí jedné kapitoly Vladimíra Dvořáková, Radek Buben a Jan Němec (2013). Ne všichni autoři však přijali „hybridní paradigma“ s povděkem. Mezi nejhlasitější kritiky zmíněného přístupu lze zařadit například Ganhdi a Lust Okar (2009) nebo Lee Morgenbessera 2014. Další autoři poté výrazněji vůči třetí kategorii politických režimů nevystoupili, avšak při své práci s kategorií politických režimů ji nadále ignorují a operují v „časem prověřené“ dichotomii demokracie a autoritářství. Příklad takového jednání vidíme především na práci Adama Przeworskeho a jeho kolegů (Przeworski et al, 2000). V domácím prostředí je za kritika tohoto přístupu obecně považován především Stanislav Balík, který své výhrady formuloval v již zmíněné práci s Janem Holzerem (2005, 2006) nebo ve známé knize *Teorie a praxe totalitních a autoritářských režimů*, již napsal spolu s Michalem Kubátem (2004).

Spletitým vývojem však prošel nejen soudobý výzkum nedemokratických režimů, ale taktéž celá řada politických režimů, u nichž lze přinejmenším otevřeně pochybovat o jejich demokratické povaze. Takovým státem je například Ruská federace. Ruská federace během posledních 25 let prodělala celou řadu zásadních změn. Po rozpadu Sovětského svazu a zhroucení komunistické strany vznikl nový stát, který pod vedením Borise Jelcina, musel přepracovat ústavu, modifikovat legislativu a nově vytvořit demokratické instituce. Vláda Borise Jelcina přinesla také řadu nepopulárních kroků jako například masivní privatizaci či růst vlivu oligarchů. (Leichtová 2011: 382 – 384).

Druhým a pro tuto bakalářskou práci zásadnějším mezníkem byl rok 2000 a především nástup Vladimíra Putina na post prezidenta. Vladimír Putin se totiž minimálně ve verbální rovině snažil vypořádat s řadou problémů, jež nedokázal

Boris Jelcin řešit. Krom toho však začal Vladimir Putin upevňovat svou moc (Leichtová 2011: 395). Co do úspěchů je možné působení Vladimíra Putina hodnotit různě. Na jedné straně se mu rozhodně nepodařilo skoncovat se všemi nešvary Jelcinova režimu, na straně druhé však svou moc upevnil velmi precizně. V Rusku tak došlo a stále dochází k omezování toho, co nazýváme občanské svobody a máme nedílně spojené s fungováním moderního demokratického státu, ačkoliv je současné Rusko, minimálně ústy svých představitelů a obdivovatelů, za takový stát stále považováno. Mezi výraznými představiteli tak můžeme zmínit například A. Dugina (2014), N. Starikova (2015), či D. Kiseljova (2016). Avšak je otázkou do jaké míry lze mluvit o demokracii, když dochází ve větší či menší míře k omezování svobody médií (Berka, 2014) a odpůrci Kremlu poté často za své postoje platí i cenu nejvyšší. Smutným mementem této situace je poté nesporně fakt, že za úmrtí odpůrců Kremlu z řad novinářů, právníků a opozičních představitelů (Amos, Millward 2015) není často nikdo obžalován nebo trestán a když už ano, nejedná se o člověka, který je zato přímo odpovědný (Harding 2009). Opoziční politici jsou stále více utlačováni, často za nezájmu řadové veřejnosti, kterou si Putin získal díky tomu, že životní úroveň řadového ruského občana v letech vysokých příjmů z těžby ropy nebývale vzrostla oproti vládě Borise Jelcina (Berka 2014). Specifickým rysem fungování současného Ruska je tak to, že stále více začíná být znatelný rozdíl mezi formální podobou státu, která je definována ústavou a každodenní realitou politického života, protože v uplynulých letech vznikla jakási neformální pravidla, což nás nutí přinejmenším pochybovat o demokratické povaze současného ruského politického režimu, protože existence oněch neformálních pravidel je jeden z průvodních jevů současných nedemokratických a především hybridních režimů jak již ve své práci podrobně rozpracovali Levitsky a Way (2010). I kdybychom však přistoupili na tezi ohledně demokratičnosti současného politického režimu v Rusku, nelze nevidět, že režim má značné problémy – jsou schvalovány protidemokratické zákony, které zhoršují lidská práva v Rusku (Bennets 2014, Demirjian 2014, Luhn 2015) a stále častěji se objevují podezření ohledně možné manipulace voleb, na kterou začínají obyvatelé Ruska reagovat demonstracemi (Barry 2011). To je patrné například v roce 2012, kdy Putinovo znovuzvolení provází velké protesty, na které je reagováno tvrdými zásahy policie a armády (Harding 2010, Elder 2011) a tvorbou dalších zákonů, omezujících svobodu shromažďování (Human

Rights Watch 2012) a svobodu projevu, například zákon o nevhodných internetových stránkách (Kramer 2013) a nově také kontrola blogů, které Rusko viní z podpory opozice a vzniku demonstrací (Provazník 2014). Díky nastíněnému rozporu mezi ústavně platným institucionálním nastavením a „reálným politickým životem“, je tak klasifikace současného politického režimu v Rusku tvrdím oříškem i pro řadu odborníků. Ti se samozřejmě snaží s podobou politického režimu v současném Rusku vypořádat. V minulosti to byla především diskuze ohledně postavení prezidenta, tedy spor o to, zda jde o režim poloprezidentský (Holzer 2004) nebo superprezidentský (Fish 2001). V posledních letech potom spíše s ohledem na míru demokracie (například Zbořil 2006; Bjorkman 2003; McFaul, Petrov a Ryabov 2004; Schevchenko 2004; Shevtsova 2005, 2007; Karamuzma, 2014; Gvosdev 2015; Hille 2015; McFaul 2015), nebo míru nedemokracie (z novějších především Zimmerman 2014; Gelman 2015).

Tato bakalářská práce se svým obsahem přispět právě do druhé ze zmíněných diskuzí. Z odborného hlediska totiž není pochyb o tom, že v Rusku po nástupu Vladimíra Putina dochází k omezování demokratických prvků. Je však stále otázkou jak moc a zda je na základě těchto skutečností politický režim v Rusku po nástupu Vladimíra Putina možné označit „ještě“ za hybridní režim, nebo již za plnohodnotný autoritářský režim v tradici, kterou tomuto termínu dal Juan Linz (2000). Cílem bakalářské práce tak je analýza politického režimu v Rusku mezi lety 2000 a 2016 ve snaze odpovědět na otázku, zda se jedná o hybridní nebo autoritářský režim. Pro větší přehlednost a s ohledem na dynamiku vnitropolitického vývoje v Rusku po nástupu Vladimíra Putina je poté práce členěna na 4 případové studie, které svým ohraničením kopírují jednotlivá volební období. Vymezení hybridního režimu vychází z práce Levitskeho a Wayne (2010), která se stala nezpochybnitelným milníkem na poli současného výzkumu demokratických studií a řada autorů používá jejich koncept soutěživého autoritářství jako svého druhu definici hybridního režimu (více viz Bílek 2015b). S ohledem na zamýšlený cíl je potom tato bakalářská práce z hlediska metodologie interpretativní případovou studií. Snaží se tak vytvořit rozbor 4 samostatných případů, kdy se zaměřuje na jejich vnitřní povahu a jedinečnost (Kořan 2008).

Práci mimo úvodu a závěru tvoří sedm kapitol. První kapitola práce je teoretická, pro větší přehlednost členěná na tři podkapitoly. První podkapitola se

věnuje stručnému vývoji problematiky hybridních režimů. Druhá se věnuje samotné koncepci Levitskeho a Wayne a třetí a poslední podkapitola je věnovaná operacionalizaci jejich konceptu. Druhá kapitola se v tradici tradičního tranzitologického pravidla o nutnosti poznání povahy předcházejícího režimu zabývá stručným představením historického vývojem Ruské federace od nástupu B. Jelcina po předání moci V. Putinovi. Třetí až šestá kapitola je poté věnována analýze jednotlivých volebních období pomocí teoretického rámce Levitskyho a Wayne. Poslední sedmá kapitola je poté věnovaná komparaci jednotlivých volebních období.

V práci bude využito zdrojů zahraničních autorů, zabývajících se zkoumáním a obecně tematikou hybridních režimů. Jejich zdrojů bude užito hlavně v teoretické části práce pro zmapování tématu hybridních režimů, taktéž při pomoci českých autorů píšících o této tematice (například S. Balík, J. Holzer, J. Bílek či Š. Drahokoupil). Jako hlavní zdroj pro operacionalizaci bude pak využit koncept autorů Levitskeho a Wayne (2010).

Praktická část práce bude vycházet hlavně ze zdrojů kvalitativních, tedy zpráv z médií (například The Moscow Times, The Guardian, Rossijskaja gazeta, Novaja Gazeta, Gazeta.ru a dalších), existujících studií, věnovaných jednotlivým obdobím či zpráv mezinárodních organizací (např. OSCE, Freedom House). Pro dokreslení využije kvalitativní zdroje mezinárodních organizací, věnujících se omezování svobody a lidských práv.

1 Problematika hybridních režimů

1.1. Vývoj hybridních režimů

Rozvoj hybridních režimů je velmi často spojován s třetí vlnou demokratizace. Jedná se o období, které začíná svržením autoritativní vlády v Portugalsku v roce 1974 a pokračuje úspěšná demokratizace či liberalizace autoritářských režimů dalších zemí. Za vrchol třetí vlny demokratizace se dá považovat rozpad Sovětského svazu a tím pád komunistických režimů ve střední a východní Evropě. (Huntington 2008: 22 – 34) Přesto se dle Diamonda hybridní režimy neobjevují jako něco nového, protože se dají najít i dříve, už v 60. - 70. letech a to například v Mexiku, Malajsii, Singapuru či v Jihoafrické republice (Diamond 2002: 23), ale právě po třetí vlně demokratizace dochází k jejich největšímu rozšíření (Diamond 2002: 23, Levitsky a Way 2002: 60, Ottaway 2003: 4). Samotný termín „hybridní režim“ mezi prvními použila Terry Lynn Karl ve svém díle - *The Hybrid Regimes of Central America* z roku 1995 v souvislosti s popisováním režimů ve Střední Americe. Přichází s tezí, že hybridní režimy nejsou jen přechodným obdobím v rámci tranzice (Drahokoupil 2014: 3-4). Někteří autoři tak, jako například T. L. Karl či Gilbertová a Mohseni, považují kategorii hybridních režimů za plnohodnotnou kategorii na úrovni demokracie a autoritářství (Bílek 2015a: 215, Gilbert, Mohseni 2011: 281). Před koncem studené války bylo poměrně snadné zařadit režimy do jednotlivých kategorií – autoritarismu, totalitarismu či demokracie. Konec studené války ale přináší velké množství režimů, které se nacházejí někde mezi demokracií a autoritářstvím a nelze je tak snadno zařadit do těchto kategorií (Drahokoupil 2014: 2). Pouze v málo zemích se vyvinuly plně funkční demokracie, v ostatních přetrvaly autoritářské režimy, nebo byly nehrazeny nějakým nedemokratickým zřízením (Levitsky, Way 2002: 63, Ottaway 2003: 8). V některých zemích ani po pádu autoritářského režimu nebyla nevytvořena demokracie ani plný autoritářský režim, tyto země tak zůstaly v oblasti šedé zóny hybridních režimů (Ottaway 2003: 6-7, Carothers 2002: 9). Na konci 20. a počátku 21. století se tak v politologii otevírá diskuze o globálním rozšiřování hybridních režimů a jejich různých variantách. (Diamond 2002: 1-2, Cassani 2012: 3 – 4).

Hybridními režimy stojícími na cestě mezi konsolidovanými demokraciemi a nedemokratickými režimy se zabývalo a stále zabývá mnoho

autorů, převážně zahraničních. Dochází tak ke zrodu nové kategorie politických režimů. Termín „hybridní režim“ pak zastřešuje název celé této kategorie, ve které díky aktivitě mnoha výzkumníků nacházíme celou řadu teoretických koncepcí, lišících se jak názvem, tak i jejich charakteristikou. Autoři, kteří ve svém konceptu vycházejí z demokracie, používají pro název své kategorie různé přívlastky, jež naznačují určitou odlišnost, odchylku od tradičního uspořádání demokracie. (Cassani 2012: 4 – 5, Morlino 2009: 273 – 27, Ottaway 2003: 7). Můžeme jmenovat například O'Donnellovu delegativní demokracii, Zakariovu neliberální demokracii, či defektní demokracii autorů Croissanta a Merkela (Morlino 2008: 1). Někteří autoři se naopak přiklánějí k omezenému autoritářství, kam nejčastěji bývá řazeno semiautoritářství (Ottaway 2003), soutěživé autoritářství (Levitsky a Way 2002, 2010) či volební autoritářství (Schedler 2006).

Vymezení hybridních režimů jako „derivátů“ demokracie či autoritářství má tak mnoho problémů. Tyto nedostatky prohlubuje celkové zmatení v této oblasti, a proto se tak mnoho autorů vydává svou vlastní cestou za použití různých termínů a přístupů (Gilbert a Mohseni 2011: 272). Každý autor tak může shledávat různé státy za hybridní, z toho důvodu také existuje mnoho různých výčtů hybridních režimů (Morlino 2008: 2, 2009b: 287, Gilbertová, Mohseni 2011: 294, Cassani 2012: 23 – 24). Do hybridních režimů se řadí režimy, které neodpovídají parametrům demokracie a ani autoritářství, přičemž sama hybridní kategorie není dostatečně konceptuálně vymezena a režimy v ní zařazené se mnohdy navzájem odlišují (Cassani 2012: 9 – 10) převážně kvůli různým kombinacím demokratických a autoritářských prvků (Levitsky, Way 2002: 54).

Země nacházející se v hybridním režimu je oficiálně demokracií, problémem se ale stává její politická praxe, která je v různé míře autoritářská. Dochází tu k selhávání vlády práva, k nedodržování lidských práv a svobod atp. Nejedná se tedy o liberální demokracii tak, jak ji známe (Holzer, Balík 2007: 52 – 53).

Důležitou otázkou při klasifikaci politických režimů je, jaké podmínky musí být plněny, aby daný stát mohl být zařazen do demokratického zřízení, a jaké naopak neplní a je tedy zařazen do autoritářského režimu. Pojmy demokracie a autoritářství jsou vymezovány různě. Do dnes tak neexistuje jedna univerzálně platná definice, objasňující tyto pojmy. Z toho důvodu vždy záleží na tom, jakou

definicí autor použije, protože i to má vliv na výsledky jeho práce (Drahokoupil 2014: 4).

Pokud se budeme pohybovat v dichotomické klasifikaci politických režimů, je jasné, že na jedné straně budeme mluvit o demokracii a jejím opakem na straně druhé bude nedemokratický režim (nejčastěji autoritářství). Pokud režim naplní všechny podmínky, které definují demokracii – bude demokratický, pokud ne, spadá do nedemokratického režimu. Obdobně můžeme definovat i trichotomickou klasifikaci – „na jedné straně se nachází demokracie (opět pokud se naplní všechny její znaky) a na straně opačné autoritářství (není naplněna žádná podmínka demokracie). Uprostřed se bude nacházet hybridní režim, který vykazuje znaky jak demokracie, tak autoritářství“ (Bílek 2015a: 219 – 222).

Demokracie je režim, ve kterém existuje volební soutěž, s vysokou mírou soutěživosti a nevolení aktéři nemají žádný vliv na politiku. Autoritářský režim stojí na opačné straně, kdy hodnoty všech proměnných jsou tedy opačné. Hybridní režim stojí opět na pomezí. Existuje tu volební soutěž, ale míra soutěživosti je nižší než v demokracii. Nevolení aktéři pak mohou ale i nemusí mít vliv na politiku daného režimu (Bílek 2015a: 219 – 222)

1.2 Koncept hybridního režimu Levitského a Waye

Jedni z autorů, kteří podobně jako ostatní autoři v této oblasti, vytvořili svou vlastní klasifikaci hybridních režimů, se ve svém textu *The Rise of Competitive Authoritarianism* blíže zabývají soutěživým autoritářstvím, které se jasně vymezuje vůči demokracii i autoritářství. Po studené válce se některé formy autoritářských režimů jevily jako obtížněji udržitelné a zároveň se objevily nové nebo staronové nedemokratické režimy, které měly větší význam. Mezi tyto režimy řadí Levitsky a Waye soutěživé autoritářství (Levitsky, Way 2002: 63 – 64). Základním znakem soutěživého autoritářství je vytvoření demokratických institucí a mechanismů, které jsou ale do značné míry obcházeny vládnoucí elitou (Levitsky a Way 2002: 52). Soutěživé autoritářství tak vymezují vůči Linzovu uzavřenému autoritarismu (Linz 2000) a modernímu pojetí demokracie (Levitsky a Way 2010).

Levitsky a Way vycházejí z Dahlova pojetí demokracie, dle autorů „moderní demokratické režimy splňují 4 základní kritéria:

1. *Legislativa a exekutiva jsou vybírány prostřednictvím spravedlivých voleb*

2. *Všichni dospělí disponují všeobecným volebním právem*
3. *Garance politických práv a občanských svobod, jako i svoboda tisku, sdružování a možnost kritizovat vládu bez postihu*
4. *Zvolené orgány mají skutečnou autoritu vládnout*“(Levitsky, Way 2002: 53, 2010: 5 – 6), což znamená, že tyto orgány nejsou pod kontrolou či nadvládou jiných, například vojenských či církevních představitelů.

Levitsky i Way si jsou vědomi porušování těchto kritérií i v reálných demokraciích. V soutěživém autoritářství dochází k manipulaci volebního procesu a politické soutěže zcela záměrně s cílem zajistit si výsledky voleb, což znamená zajistit si vítězství a vládnout tak i po další volební období (Levitsky, Way 2002: 52 – 54). Již zmíněná 4 základní kritéria demokracie, autoři obohacují o pátý atribut, kterým je *„existence rovných podmínek pro současnou vládu a její opozici v rámci hracího pole“* (Levitsky, Way 2010: 6). Je zřejmé, že úřadující vláda má zvýhodněnou pozici ve vztahu například k médiím, financím, atp. *„V demokracii by tyto výhody neměly vážně ohrozit schopnosti opozice zvítězit ve volbách. Pokud dochází k manipulaci těchto prostředků v jednostranný prospěch vlády a v jasný neprospěch opozice, politická soutěž je tak značně omezována, a nedá se tedy mluvit o demokracii. Sice tu soutěž probíhá, nikoli však podle spravedlivých pravidel“* (Levitsky, Way 2010: 6).

Levitsky a Way tak sledují politickou soutěž ve 4 arénách. Volební aréna – v uzavřených autoritarismech buď volby zcela chybí, nebo jsou nesoutěživé. Často jsou výsledky voleb předem známi a volby se konají pouze proto, aby budily zjev demokracie. V soutěživých autoritarismech se volby konají pravidelně a splňují základní kritéria soutěživosti, přesto nejsou zcela oproštěny od podvodů a držitelé moci nemají jistotu výhry. Legislativní aréna v uzavřených autoritarismech buď neexistuje, nebo je ovládána vládnoucí stranou, kdežto v soutěživém autoritářství orgány legislativy nejsou až tak silné, přesto ale napomáhají působení opozice. Soudní aréna – v uzavřených autoritarismech jsou soudy podmaněné elitám a v soutěživém autoritářství má režim tendence soudy kontrolovat, přesto jsou ale formálně nezávislé, proto tu mohou vznikat různé překážky pro autoritativní vládu. A poslední – mediální aréna – v uzavřeném autoritářství jsou média ve vlastnictví státu, nezávislá média jsou cenzurována a novináři zatýkáni či jinak postihováni. V soutěživém autoritářství se nezávislá média nacházejí pod obrovským tlakem. (Levitsky a Way 2002: 54 – 59).

Soutěživé autoritářství se liší od autoritářského režimu hlavně přítomností soutěživých voleb, ve kterých má opozice možnost uspět (Levitsky, Way 2002), čímž se liší i od volebního autoritářství Schedlera, ve kterém nemá opozice šanci zvítězit, případně je tato možnost pouze teoretického rázu (2006: 14). Od liberální demokracie se liší mírou soutěživosti voleb, kdy je v soutěživém autoritářství nižší. Opozice se tu setkává s různými překážkami, jako je například nerovný přístup k médiím, obtěžování opozičních kandidátů, někdy i manipulace s volebními výsledky. Novináři, opoziční kandidáti či kritici režimu mohou být různě napadáni či zatýkáni (Levitsky, Way 2002: 53 – 54).

1.3 Operacionalizace

Cílem bakalářské práce je odpovědět na otázku, jestli je možné politický režim v Rusku v letech 2000 – 2016 označit za případ hybridního režimu podle konceptu Levitského a Wayne. Z toho důvodu bude operacionalizace vycházet z práce samotných autorů. Levitsky a Way (2002, 2010) ve své práci věnují hodně prostoru vymezení demokracie (2010: 5 – 12), ale „*poněkud nečekaně pro samotnou operacionalizaci navrhuji schéma, které začíná od autoritářství*“ (Bílek 2015a: 221). Autoři postupně zjišťují, zda je politický režim plně autoritářský, pokud není, postupují dle své klasifikace dál a posuzují, jestli jde o režim hybridní nebo demokratický.

Nejprve tedy musíme rozhodnout, zda je režim plně autoritářský. Takový režim, dle Levitského a Wayne, splňuje minimálně jednu ze dvou podmínek. První se vyznačuje absencí voleb na národní úrovni (Levitsky, Way 2010: 365). V takovém případě se jedná o klasický autoritářský režim (uzavřené autoritářství), vymezený Juanem Linzem (2000). Druhá možnost je, že v režimu probíhají volby na národní úrovni, ale nejsou soutěživé, protože opozice nemá žádnou šanci vyhrát. Výsledky takových voleb jsou zmanipulované, dochází k falšování volebních výsledků a volby se tak stávají absolutně bezvýznamnými. Opozice může být vyloučena z účasti ve volbách nebo je represe tak rozsáhlá, že opozice nemůže veřejně působit a nachází se exilu či ve vězení (Levitsky, Way 2010: 365).

Pro zjištění zda je Rusko ve sledovaném období plně autoritářským režimem nebo ne, tak nejprve zjistíme, zda zde existovaly volby (první podmínka) a jestli v těchto volbách měla opozice šanci zvítězit. Zde bude práce vycházet z doporučení zahraničních autorů, kteří tvrdí, že volební autoritářství se od

soutěživého autoritářství odlišuje tím, že zde vládnoucí strana, nebo její kandidát v prezidentských volbách získává 75 a více procent hlasů (Diamond 2002). Pokud ani jedna z podmínek nebude platit, nelze zkoumaný režim označit za plně autoritářský a je možné přejít k dalšímu stupni klasifikace. Ve kterém je třeba rozhodnout, zda se jedná o případ soutěživého autoritářství nebo ne.

Režim je podle Levitského a Wayne možné označit za soutěživé autoritářství, pokud nenaplnuje kritéria plného autoritářství. V takovém režimu existuje všeobecné volební právo, vláda není omezována nevolenými aktéry a je porušeno alespoň jedno z následujících třech „demokratických“ kritérií: tedy porušení spravedlivosti voleb, občanských svobod či rovného hracího pole (Levitsky a Way, 2010: 365). V Ruské federaci existuje všeobecné volební právo a co do existence nevolených aktérů, budeme vzhledem ke geografické poloze a historickému vývoji Ruska předpokládat, že se nenachází v poručnickém režimu (Merkel 2004, Karl a Schmitter 1991).

Zmíněnými porušeními „demokratických“ kritérií (Levitsky a Way, 2010: 366 – 368) Levitsky a Way myslí situaci, kdy v daném režimu existují soutěživé volby, ale míra soutěže je nižší než v demokracii. V praxi je to například v situaci, kdy je opozice omezována v pořádání kampaně, existuje cenzura či jsou někteří její kandidáti systematicky perzekuováni (Levitsky a Way 2010, 366 – 368)¹. Při posuzování těchto podmínek bude práce vycházet především ze zdrojů kvalitativních, tedy zpráv z médií a existujících studií věnovaných sledovaným obdobím či ze zpráv mezinárodních organizací. Pro dokreslení využije také kvalitativní zdroje mezinárodních organizací, které se věnují problematice omezování svobody a lidských práv. Konkrétně půjde především o organizace Freedom House², Reporters without Borders³ a Heritage Foundation⁴.

První dvě organizace se zabývají problematikou lidských práv a svobody médií. Heritage Foundation každý rok zpracovává index ekonomické svobody, který je řadou autorů (Levitsky a Way 2010; Levitsky a Loxton 2013) využíván k vyjádření míry státní kontroly nad ekonomikou. Ta je v hybridních režimech poměrně důležitou proměnnou, protože, jak dokázal ve své práci Greene, je pro opozici téměř nemožné čelit vládnoucí straně v situaci, kdy je nízká míra

---

¹ Podrobnější přehled podmínek Levitskyho a Wayne viz příloha č. 1

² <https://freedomhouse.org/>

³ <https://rsf.org/en>

⁴ <http://www.heritage.org/>

ekonomické svobody, protože v takovém případě opozice jen velmi těžko získává finanční zdroje na vedení volební kampaně (2007).

Pokud politický režim Ruska ve zkoumaném období bude vykazovat jeden nebo více z uvedených znaků, bude označen za soutěživé autoritářství, tedy hybridní režim. V případě, že režim nevymezíme jako plné autoritářství ani autoritářství soutěživé, mluvíme o režimu demokratickém. Což je režim, který nevykazuje, jak již bylo zmíněno, znaky plného ani soutěživého autoritářství. Platí v něm všeobecné volební právo, jsou dodržovány občanské svobody a volení zástupci nejsou ve své funkci omezováni nevolenými aktéry (Levitsky a Way, 2010: 368).

2 Vývoj Ruské federace

2.1 Vývoj od prezidenta B. Jelcina po vládu premiéra V. Putina

Po vzniku Ruské federace bylo nutné vytvořit novou ústavu, která vznikla po vyhrocených sporech prezidenta s parlamentem v roce 1993. Občané v referendu schválili program prezidenta Jelcina a také rozšíření jeho pravomocí (Leichtová 2011). Předčasné parlamentní volby v letech 1993 a volby roku 1995 byly považovány za obecně svobodné a spravedlivé – v Dumě byly zastoupeny různé politické názory. Bohužel tato rovnováha měla také za následek celkové zablokování v době, kdy Rusko zoufale potřebovalo reformu. Televize, noviny a rozhlasové stanice byly v době SSSR ve vlastnictví státu, podléhaly cenzuře. Během 80. a 90. let se ruská masmédiá stala svobodnější a nezávislejší. Ruská ústava a Zákon o tisku zaručily svobodu pro masové komunikace a teoreticky zakázaly cenzuru. V roce 1995 existovalo více než 150 nezávislých rozhlasových a televizních společností, které vysílaly v Rusku a vycházelo více než 10 000 novin. Problém nastal, když média v čele s podnikateli Berezovskim a Gusinskim, začala soutěžit o politickou moc. Tyto záležitosti se projevíly ve volbách do Dumy v roce 1999, kdy vypukla divoká mediální válka – proputinovský Berezovskij a ORT proti Gusinskému a NTV, který podporoval bývalého premiéra Jevgenija Primakova a bývalého moskevského starostu Jurije Lužkova a jeho Vlast-celé Rusko (Groves 2007).

Za Jelcinovy vlády docházelo k neustálému brzdění reformem, k neschvalování prezidentem jmenovaných osob i k obstrukcím při přijímání zákonů. Všem vznikajícím problémům se snažil prezident Jelcin čelit. Vyjadřoval loajalitu ozbrojeným silám, opíral se o tajnou službu a budoval si svůj image v médiích (Šmíd, Holzer 2002). Přesto Jelcinova popularita za jeho vlády klesala, zhoršovaly se sociální podmínky, HDP se snížilo o 50%. Nerovnosti a nezaměstnanost rychle rostly, zatímco příjmy neustále klesaly. Hyperinflace způsobená centrální bankou Ruska tak způsobila propad mnoha lidí na okraj chudoby (Treisman 1996), k čemuž také přispělo zadržování mezd a důchodů v letech 1993 a 1994 (Colton 2008: 230). Válka v Čečensku měla také velké dopady na Jelcinovu popularitu. Poté co vyhlásili nezávislost v roce 1991, Rusko reagovalo vysláním svých jednotek, které proti partyzánskému boji Čečenců bezohledně použily těžké zbraně, na které obecně nejvíce doplácí civilní

obyvatelstvo. Způsob vedení války byl značně kritizován a o negativním dopadu v samotném Rusku jasně vypovídaly předvolební sliby samotného Jelcina (Švankmajer a kol. 1999: 822 – 824). Prosincové volby 1995 ukázaly sílu komunistické a nacionalistické opozice. Vyhlídky Jelcina na znovuzvolení byly špatné, proto se snažil zlepšit svůj obraz – nechal vyplatit zadržované mzdy a penze a zahájil svou předvolební kampaň plnou slibů a plánů (mimo jiné i ukončení kritizované války v Čečensku), pořádal zahraniční cesty a představitelé západních zemí dávali najevo, že by jeho znovuzvolení uvítali. Do boje za Jelcina se také přidali samotní oligarchové, do kampaně zapřáhli své televize či noviny (Reitschuster 2006: 33). Ve druhém kole prezidentských voleb nakonec Jelcin zvítězil (Švankmajer a kol. 1999: 806 – 808), a to i přes nařknutí z hrubého porušování volební legislativy a neférového využití státních zdrojů na podporu prezidenta Jelcina v jeho volební kampani (Hockstader 1996). Během Jelcinovy druhé vlády se projevila další ekonomická krize, která opět způsobila paniku a zvýšila chudobu ruských obyvatel (Stiglitz 2003), sám Jelcin byl obviněn z několika protiústavních aktivit demokratickou a komunistickou opozicí. Mezi nejvýznamnější by se daly zařadit dohoda o rozpadu SSSR, puč v roce 1993 či invaze do Čečenska. Ani jedno z obvinění ale nezískalo potřebný počet hlasů (Wines 1999). Odvolání vlády a dosazení, ne příliš známého Vladimira Putina na post premiéra bylo překvapením pro celý národ. Sám Jelcin měl v Putina obrovskou důvěru a nebál se v něm vidět následujícího prezidenta Ruské federace (Whitmore 1999). Boris Jelcin se rozhodl zhruba 6 měsíců před koncem svého druhého funkčního období odstoupit a předal tak moc do rukou svého favorizovaného nástupce Vladimira Putina. Dle článku 92 ruské Ústavy získal tak premiér Putin prezidentské pravomoci až do následujících prezidentských voleb (Bohlen 2000).

2.2 Ústava Ruské federace

Ústava Ruské federace z formálního hlediska splňuje standardy liberální ústavy, po vzoru západoevropských států. Ruská federace je tak vymezována jako demokratický federativní stát s republikánskou formou vlády, kde je ruský lid jediným zdrojem moci a suverenity. Čl. 17 odst. 1 Ústavy říká, že *Ruská federace uznává a garantuje lidská a občanská práva a svobody člověka v souladu se všeobecně uznávanými principy a normami mezinárodního práva a v souladu s*

*Ústavou. Základní práva jsou nezcizitelná. Státní moc Ruské federace je rozdělena na jednotlivé složky, tedy moc zákonodárnou, výkonnou a soudní (Ústava RF). Přesto je ústava kritizována kvůli nedostatku rovnováhy mezi exekutivou a legislativou, nehledě na problémy ve fungování oddělení jednotlivých mocí v praxi (Sakwa 2008: 66 – 67). Ruská federace uznává, dle čl. 13 Ústavy, *politickou rozmanitost a vícestranický politický systém.**

Dle čl. 11 Ústavy *vykonává státní moc Prezident Ruské federace a Federální shromáždění, které je dvoukomorové, složené z Rady federace a Státní dumy, dále se na státní moci podílí vláda a soudy Ruské federace.* Dle čl. 32 Ústavy *mají občané RF zúčastnit se řízení státu prostřednictvím svých zástupců (volené orgány) nebo přímo (např. referendum).* Mají aktivní i pasivní volební právo, mohou tedy volit a zároveň mohou být voleni do státních orgánů či místní samosprávy. V ústavě převažuje exekutiva nad legislativou, což platí, bez zásadních změn do dnes (Ústava RF). Z celostátních orgánů jsou volenými orgány Prezident Ruské federace a Státní дума, tedy dolní komora parlamentu (Leichtová 2011).

Volební právo v Ruské federaci upravuje Ústava RF, dále zákon O základních zárukách volebního práva a práva na účast v referendu občanů Ruské federace (Federalnyj zakon ot 12. 6. 2002), dále Zákon o volbách Prezidenta Ruské federace (Federalnyj zakon ot 10. 1. 2003) a O volbách poslanců Státní Dumy Federálního shromáždění Ruské federace (Federalnyj zakon ot 18. 5. 2005).

„Rozdíl mezi formálním a reálným fungováním společnosti je v soutěživém autoritářství znatelný.“ Ruská ústava nabízí formálně mnoho práv, problémem se ale stává faktický dopad na každodenní realitu. Dle Levitského a Wayne *„se role neformálních institucí v soutěživých autoritářských režimech může stát poměrně důležitou, protože mohou být užívány jako jakési druhé „nejlepší“ strategie při dosahování cílů v případě, že jich formálně dosáhnout nejde. Autoři vymezují různé neformální strategie, které jsou běžně užívány. Například dochází k manipulaci s voličskými hlasy, ke korupci, úplatkářství či vydírání. Někdy je užíváno legálních prostředků (např. daňové a jiné kontroly) směřované proti opozici či médiím“* (Levitsky a Way 2010: 27 – 28).

Svoboda ruského obyvatelstva je tedy omezována v různých sférách života. Taktiky zmíněné výše jsou všestranně využívány pro dosahování cílů,

kterých nelze dosáhnout zákonnou cestou. Například média, která nevyjadřují názor Kremlu, jsou cenzurována, zavírána nebo přecházejí do rukou státu. Novináři jsou neustále omezováni, je na ně vyvíjen nátlak a jsou děleni na dvě skupiny, tedy loajální a neloajální státu (Freedom House 2007). Dochází k uzavírání nepohodlných nevládních organizací, které poukazují na porušování práv či kritizují Kreml (Human Rights Watch 2006). Probíhají procesy s nepohodlnými občany, které demonstrují nekonečnou moc ruské vlády (Jazairi 2008). Kritice podlehl také zákon, který vzal občanům právo zvolit si své guvernéry (Lysenko 2005). Dlouhodobě je zasahováno proti pokojným protestům ruského obyvatelstva, dochází tak k omezování ústavou garantované svobody sdružování se, za což je Rusko také velmi kritizováno. (Harding 2010). Manipulace voleb je patrná v každých volbách se snahou vládní strany zajistit si svou pozici (např. Borisova 2000, Holzer, Kuzmičeva 2004, Rybina 2011). Případně můžeme zmínit legální užití úřadů například ke zničení vlivu oligarchů – kontrola pěti největších firem kvůli údajným daňovým únikům (Gentleman 2000).

2.3 Celonárodní volby v Ruské federaci

Prezidentské volby a jejich váha prakticky záleží na konkrétním politickém systému. Jinou váhu mají v prezidentském a jinou v parlamentním systému. Ústava Ruské federace platná (s menšími změnami) z roku 1993 se vyznačuje dominantním postavením exekutivy (Leichtová 2011). Volby ruského prezidenta jsou upraveny Zákonem o volbách prezidenta Ruské federace. Samotný prezident má obrovské pravomoci, které upravují články 80 – 93 Ústavy (Ústava Ruské federace). V roce 2008 prezident Medveděv podepsal dodatek k Ústavě, který prodloužil délku prezidentského mandátu ze 4 na 6 let (změna je platná od voleb v roce 2012) (Pan 2008). Ruský prezident je volen dvoukolovým systémem každých šest let s omezením na dvě po sobě jdoucí volební období (Gueorguieva, Simon 2009: 79). Poslední prezidentské volby proběhly v roce 2012 a další jsou očekávány v roce 2018 (Barry, Schwirtz 2012).

Politický pluralismus je zakotven v ústavě RF a dále je upraven Zákonem o politických stranách z roku 2001. Politické strany v Ruské federaci mají slabé postavení, zvláště v době Jelcina byl ruský stranický systém označován za plovoucí – tedy systém, ve kterém se často mění nabídka politických stran, což nedovoluje voličům se vyznat mezi představiteli. Je tak velmi obtížné dosáhnout

toho, aby politické strany byly odpovědné vůči svým voličům. V. Putin, ale i Medveděv se snaží o konsolidaci stranického systému. Důležitým faktorem, jež ovlivňuje strategii politických stran i celý stranický systém je volební systém. V Rusku byl v roce 1993 zaveden systém smíšený. Jedna polovina poslanců se volila proporcčně a druhá polovina systémem prosté většiny. Tyto dvě složky jsou na sobě nezávislé, a aby se politická strana dostala do parlamentu, musí překonat v proporcční části 5% hranici odevzdaných hlasů (Příhoda 2010: 165).

V roce 2001 byl vytvořen zákon o politických stranách, který stanovuje základní podmínky činnosti politických stran, avšak na druhou stranu v některých případech nevyznívá moc demokraticky. Tento zákon také zakazuje formování politických stran na základě náboženského, regionálního, profesního či národního principu (čl. 9 odst. 3 zákona o politických stranách). To omezuje vytváření politických stran na základě konfliktních linií. Politické strany jsou slabé a důvěra v ně je velmi omezená, daleko populárnější je armáda nebo odbory. V roce 2007, před volbami, byl novelizován volební zákon. Byl zaveden proporcční volební systém se 7% uzavírací klauzulí, kdy politické strany nesmějí vytvářet předvolební koalice. Tato změna by měla posílit roli politických stran v Dumě a zmenšit fragmentaci politického spektra (omezuje vliv malých politických stran i nezávislých kandidátů) (Příhoda 2010: 166).

Dne 12. Dubna 2011 Evropský soud pro lidská práva schválil rezoluci odsuzující neodůvodněnou složitost registračních postupů politických stran v Rusku, které nesplňují normy stanovené Radou Evropy a OBSE a to vzhledem k tomu, že omezení o registraci politických stran a kandidátů omezuje politickou soutěž a pluralismus v Rusku (Dobrochotov 2012).

Samotná registrace strany tak byla do roku 2012 poměrně složitou záležitostí. Dle federálního zákona o politických stranách musela politická strana splňovat následující. *„Politická strana musí mít regionální divize ve více než polovině subjektů Ruské federace, zároveň v každém subjektu může působit pouze jedna regionální divize dané strany. Každá politická strana se musí skládat nejméně ze 40 000 členů a ve více než polovině subjektů RF musejí mít regionální sdružení minimálně 400 členů a každé další sdružení pak nesmí obsahovat méně než 150 členů“* (novelizace k 1. lednu 2012). *„Veškeré orgány politické strany se musejí nacházet na území Ruské federace“* (Federální zákon o politických stranách 2012, kap. 1 čl. 3).

Pokud politická strana splňovala výše psané body, registrovala se na federálním registračním úřadě – „*musí předložit všechny potřebné dokumenty do 6 měsíců ode dne ustavujícího sjezdu politické strany, poté se registrují regionální pobočky PS. Za registraci je účtován poplatek*“ (Federální zákon o politických stranách 2012, kap. 3, čl 15.).

I přes snahu politických stran dochází k nezaregistrování některých z nich. Ministerstvo spravedlnosti odmítlo například registrovat Pirátskou stranu, kvůli jejímu názvu, z toho důvodu, že „pirátem“ je obvykle nazýván člověk útočící na moři, což je trestným činem. Strana podala odvolání k moskevskému okresnímu soudu (Odynova 2011). Problémy s registrací měla i strana PARNAS – Strana národní svobody. Nejprve straně nebylo vysvětleno, z jakého důvodu ji odmítly registrovat, později ministerstvo připravilo tiskovou zprávu. Jako hlavní důvody byly uváděny nezletilí členové strany či účel a cíle politické strany, které byly v nesouladu s právními předpisy (Krutov, Nazarec, Šakirov 2011). „*Během let 2007 až 2011 Ministerstvo spravedlnosti odmítlo registrovat osm opozičních stran*“ (Kara – Murza 2012).

Na nátlak opozice prezident Medveděv podepsal zákon, který částečně řeší situaci s nelehkým utvářením politických stran a částečně by měl jejich registraci usnadnit. Nově bude úřadům stačit k registraci pouze 500 členů oproti dřívějším 40 000 (Kuzmin 2012).

V červenci roku 2005 byl přijat nový federální zákon „*O volbách poslanců Státní dumy Federálního shromáždění Ruské federace*“. Což znamenalo změnu volebního systému ze smíšeného na proporční, zároveň zvýšení uzavírací klauzule na 7%, byly zrušeny hlasy proti všem a nebylo určeno ustanovení o minimálním počtu voličů pro platnost voleb (Vešnjakov 2006). Poslední změna volebního systému byla přijata v roce 2014, kdy se Státní дума bude obsazovat opět smíšeným volebním systémem (Sušová-Salminen 2016)

3 První období: 2000 – 2004

3.1 Prezidentské volby roku 2000

31. 12. 1999 prezident Boris Jelcin oznámil svou dobrovolnou rezignaci z pozice prezidenta Ruské federace. Dle čl. 92 Ústavy se tak úřadující hlavou státu stal premiér Vladimir V. Putin. V souladu s Ústavou a Zákonem o prezidentských volbách Ruské federace by se měly předčasné prezidentské volby konat do tří měsíců. Rada federace ustanovila tyto předčasné volby na 26. března 2000 (Bohlen 2000). O prezidentské křeslo soupeřilo 11 kandidátů (Ústřední volební komise 2000). V celém volebním prostředí se brzy upřela pozornost na dva hlavní soupeře, u zbytku kandidátů se daly očekávat nízké volební výsledky. Na jedné straně stál V. V. Putin a na straně druhé G. A. Zjuganov. Vladimir Putin, dočasně vykonávající prezidentský úřad, si během prvních dvou měsíců roku 2000 upevňoval svou moc v Ruské federaci, a to jak na poli vnitřně politickém, tak i zahraničně politickém. Nerealizoval klasickou volební kampaň a spoléhal, že mu potřebný počet hlasů zajistí jeho vazby na B. Jelcina a Kreml, a také jeho konkrétní činy, prováděné z pozice dočasného prezidenta. To byla kampaň, kterou žádný jiný kandidát nabídnout nemohl (Holzer 2000).

Proto Putin ve svém otevřeném dopise ruským voličům, oznámil, že nebude vést prezidentskou kampaň a zároveň upozornil na to, že lidé měli možnost vidět ho v čele země a poznat tak, co je pro něho důležité (Skalskij 2005). Putinův hlavní soupeř G. Zjuganov naopak přišel s velkou snahou mobilizovat své voliče. Investoval tak do časově velmi náročné předvolební kampaně (Holzer 2000). Přesto byl tón mediálních kampaní poměrně utlumený. Během kampaně mělo ministerstvo vnitra širší zodpovědnost nad médií, kvůli porušování pravidel kampaně a bylo kontrolováno, zda média nerozhlášují pomluvačné zprávy (OSCE 2000). Volby nepřinesly překvapivé výsledky, prakticky se předpokládaly jen dvě možnosti, což byla výhra V. Putina v prvním, případně v druhém kole nebo výhra G. Zjuganova ve 2. kole, což byla ze všech možností ta nejméně pravděpodobná varianta (Holzer 2000).

Ruské obyvatelstvo mělo v roce 2000 poměrně málo informací o V. Putinovi, přesto se jeho popularita rychle zvyšovala. Po útoku Čečny na ruský Dagestán Putin reagoval ruskou intervencí, což zvýšilo jeho oblibu u ruského obyvatelstva (Hale 2004: 176 – 179). Putinova politika ale nevěstila nic

pozitivního pro ruskou demokracii. V. Putin podporoval tvrdé použití síly ruské armády v Čečensku, zvýšil vliv vojenských a bezpečnostních služeb v ruské společnosti a opakovaně sliboval boj proti korupci a oligarchům (Cohen 2000).

Dva hlavní televizní kanály, ORT a RTR, které pokrývají celou Ruskou federaci, podporovaly V. Putina v průběhu kampaně a prováděly útoky na jeho oponenty (The Irish Times 2000). V. Putin tak pro svou kampaň použil válku v Čečensku a média, což mělo patrný vliv na jeho popularitu. Kromě toho proputinovští podnikatelé řídili klíčové elektronické a další sdělovací prostředky. Včetně B. Berezovského, který ovládal ruskou všudypřítomnou televizní stanici ORT a vlastnil i významné noviny – Kommersant a Novyje Izvestija. Tato média měla velkou roli v Putinově kandidatuře (Cohen 2000). V den, kdy oficiálně započala volební kampaň, se Vladimir Putin rozhodl nevyužít nabízený čas v rádiu a v televizi, který byl poskytnut všem kandidátům, ani se nezúčastnil debat s ostatními kandidáty (OSCE 2000).

Volební účast při volbě ruského prezidenta dosáhla 68, 8%, tedy více než 50%, což bylo podstatné pro platnost prezidentských voleb (Volkov 2000). Pořadí jedenácti kandidátů, kteří se ucházeli o post prezidenta, můžeme vidět v tabulce č. 1. Na prvních dvou pozicích se umístili hlavní protivníci – zvítězil V. Putin s 52, 94% hlasů, za ním se umístil J. Zjuganov s 29, 21% hlasů, ostatní kandidáti měly, dle očekávání, daleko méně hlasů (Ústřední volební komise 2000).

Tabulka č. 1 – Výsledky ruských prezidentských voleb 2000

	Kandidát	%
1.	V. Putin	52, 94
2.	G. Zjuganov	29, 21
3.	G. Javlinskij	5, 80
4.	A. Tulejev	2, 95
5.	V. Žirinovskij	2, 70
6.	K. Titov	1, 47
7.	E. Pamfilova	1, 01
8.	S. Govoruchin	0, 44
9.	J. Skuratov	0, 43
10.	A. Podberezkin	0, 13
11.	A. Džabrailov	0, 10
	Proti všem	1, 88

Zdroj: Ústřední volební komise 2000

Prezidentské volby roku 2000 se určitou chvílí nesetkaly s kritikou, nicméně se postupně objevilo mnoho informací, které poukazovaly na manipulaci voleb (Volkov 2000). Zhruba měsíc po volbách se několik novinářů z The Moscow Times rozhodlo situaci prošetřit a případné podvody zdokumentovat. Zprávy o padělání voleb byly přinášeny z různých koutů Ruské federace. Bylo zaznamenáno několik svědectví, která popisovala manipulaci s volebními lístky. Docházelo i k jejich ničení – byly nalezeny zbytky ohořelých hlasovacích lístků, na kterých bylo ještě možné vidět jména kandidátů (Borisova 2000). Komunistická strana Ruské federace a Ruská demokratická strana Jabloko tvrdily, že se staly svědky volebních podvodů. Asi nejviditelnějším problémem těchto voleb se stal rapidní nárůst počtu voličů. Každý potenciální volič je automaticky registrován v osmnácti letech – mezi volbami do Státní dumy v prosinci roku 1999 a prezidentskými volbami v březnu roku 2000 přibýlo 1, 3 milionu voličů. S největší pravděpodobností jde pouze o fiktivní volební hlasy.

V mnoha vesnicích docházelo ke krádeži hlasů, lidé byli nuceni hlasovat pro V. Putina pod nátlakem místních vůdců či pod různými výhrůzkami. Článek autorů The Moscow Times má ještě dvě pokračování, kde autoři popisují další důkazy volebních podvodů v prezidentských volbách v roce 2000 (Borisova

2000). Vojenští důstojníci instruovali ostatní vojáky, aby hlasovali ve volbách pro V. Putina (cca 1 mil. lidí). The Glasnost Defense Foundation – organizace, která podporuje rozvoj občanské společnosti v Rusku, uvádí 88 případů zastrašování novinářů a spisovatelů ze strany orgánů od loňského prosince (Cohen 2000). K nalezení je mnoho článků, které zmiňují podvody či manipulaci ve volbách z roku 2000 – například: BBC a autoři Dalziel a Hasslet s článkem: „*Putin vyhrál zmanipulované volby*“ či Independent a Helen Womack se svým článkem „*Milion lidí vymyšlených pro ruské volby*“.

3.2 Omezování svobod

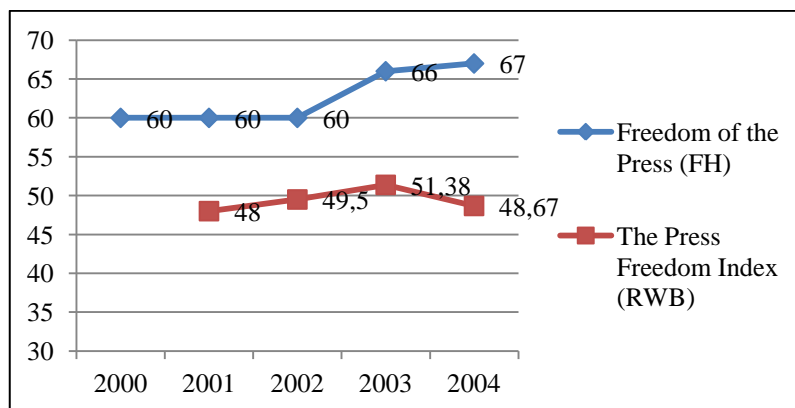
Vladimir Putin se po nástupu do prezidentského křesla snažil velmi rychle upevnit svou moc. Chtěl tak získat moc nad regionálními guvernéry, bohatými podnikateli i nezávislými médii. Veškerou tuto činnost ospravedlňoval bojem proti korupci a snahu o zajištění ekonomické a politické stability. Tato autoritářská taktika znamenala pouze podkopávání demokratických institucí v zemi (Freedom House 2001). Souboj s oligarchy začal kontrolou pěti největších firem v Ruské federaci a následným vyšetřováním kvůli údajným daňovým únikům. Ke kontrole došlo v MediaMost, plynárenské společnosti Gazprom, Norilsk Nickel, ropné společnosti Lukoil či ve firmě vyrábějící automobily, Avtovaz. Veškeré tyto akce byly vedeny na základě dvou kritérií. A to, zda jsou vlastníci loajální nebo naopak neloajální k prezidentovi a také se přihlíželo k jejich politickému vlivu. Pro prezidenta Putina byla tato akce nezbytně nutná a zásadní pro další demokratický vývoj Ruské federace. Došlo tak ke zvýšení politické moci prezidenta a to omezením obchodních lídrů od vlivu ve státní politice a umlčením kritiků ruské vlády a války v Čečensku (Gentleman 2000).

Během jednoho roku došlo k zabití sedmi novinářů a bylo potvrzeno, že tři zemřeli v souvislosti s jejich profesí. Novináři snažící se přinést informace o válce v Čečensku byly v této době hodně obtěžováni, často byli drženi ve vazbě či bití. Ruské sdělovací prostředky o válce proti Čečensku informovaly, ale negativní dopady války si nechávaly pro sebe. Některá média jako například Novaja Gazeta kritizovala ruskou armádu a její zásahy v Čečensku. Nezávislá společnost NTV, kterou ovládá mediální magnát V. Gusinskij, se také zaměřila na negativní aspekty konfliktu. Novináři z Novoj Gazety byli sledováni a často umlčeni za své kritické zprávy, Media Most a Gusinského NTV byly obviněny z daňových podvodů, viz

výše (Výbor pro ochranu novinářů 2000). Postupně začala být omezována další média, došlo k zrušení deníku Segodnja, kvůli jeho kritickým zprávám (Isachenkov 2001). TV – 6, poslední zbývající soukromá televizní síť byla zavřena. Tato stanice byla dlouhodobým vládním kritikem a to hlavně v době války v Čečensku. Uzavření TV – 6 následovalo jen několik měsíců poté, co bylo uzavřeno NTV – další známý kritik vlády. Postupně tak dochází k omezování svobody projevu v Ruské federaci (Daniszewski 2002).

Na následujícím grafu tak můžeme vidět, že dle hodnocení organizace Freedom House⁵ se Rusko v letech 2000 – 2002 nacházelo na samotné hranici částečně svobodných médií. Od roku 2003 jsou ruská média hodnocena již jako nesvobodná. The Press Freedom Index vytvořený Reportéry bez hranic (RWB) odráží stupeň svobody novinářů a zpravodajských organizací. Čím větší je hodnota tohoto indexu, tím menší je pak svoboda tisku v zemi. Tento index se v letech 2000 – 2004 pohyboval okolo hodnoty 50, což značí, že svoboda tisku v zemi podléhá určitému omezování.

Graf č. 1: Svoboda tisku v Ruské federaci 2000 – 2004

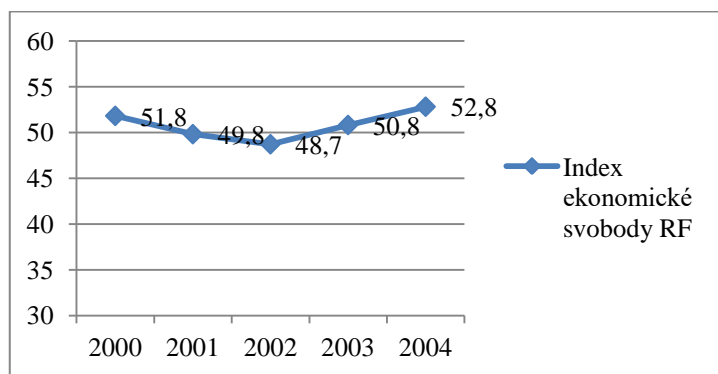
Zdroj: Freedom House: Scores and Status Data 1980 – 2016, Reportes Without Borders: Press Freedom Index 2002 – 2014.

Index ekonomické svobody (Graf č. 2) vyjadřuje míru státní kontroly nad ekonomikou. „*V ekonomicky svobodných společnostech dovolují vlády práci, kapitálu i statkům, aby se volně pohybovaly, a nedonucují ani neomezují svobodu*

⁵ Organizace Freedom House sledující svobodu tisku, každoročně vydává index Freedom of the Press. Tento index sleduje jak tiskové tak i mediální zprávy a pohybuje se v hodnotách od 0 do 100. Média jsou svobodná v hodnotách 0 – 30, částečně svobodná v hodnotách 31 – 60 a nesvobodná v hodnotách od 61 do 100 (Freedomhouse.org).

více, než je nezbytně nutné k ochraně a udržení svobody samotné“ (Kašparová 2015). Jak je možné vidět z následujícího grafu, který zobrazuje Index ekonomické svobody⁶, Ruská federace se nachází v oblasti převážně nesvobodné ekonomiky, dá se tedy předpokládat, že je svoboda v Ruské federaci omezována.

Graf č. 2: Index ekonomické svobody v Ruské federaci 2000 – 2004

Zdroj: Heritage.org

3.3 Parlamentní volby roku 2003

Volby do Státní dumy se konaly 7. prosince 2003. O výhru v těchto volbách se ucházelo 18 politických stran a 5 bloků (Ústřední volební komise 2003). Oproti předchozím volbám v roce 1999 můžeme vidět změnu ve vytvoření pro-prezidentské strany Jednotné Rusko v roce 2001. Což je spojení stran Jednota a Vlast-Celé Rusko (Oficiální stránky Jednotné Rusko, Příhoda 2010: 170). Tyto volby proběhly na pozadí zhoršených vztahů s Washingtonem, což bylo způsobeno událostmi v Gruzii, Moldavsku a také pokračující válkou v Čečensku (Volkov 2003). Diamond tvrdí, že se v hybridních režimech většinou nevede seriózní politická kampaň (Diamond 2002: 24), což se potvrdilo ve volební kampani parlamentních voleb 2003. Strana Jednotné Rusko se odmítla účastnit jakýchkoliv televizních debat. Politické strany měly vesměs stejná předvolební prohlášení, také se shodovaly prakticky ve všech tématech – počínaje zhodnocením současné situace a konče nutnými opatřeními do budoucna (Volkov 2003). Tato situace postavila volby do poměrně špatné situace, protože voliči obvykle neví koho volit, když jim je nabízen velmi blízký program. Ve volbách v roce 2003 bylo méně odevzdaných hlasů oproti předchozím volbám z let 1996 a

⁶ Index autoři rozdělili na pět částí podle jeho hodnoty: „Svobodný (80 a více), převážně svobodný (70 – 79, 9), středně svobodný (60 – 69, 9), převážně nesvobodný (50 – 59, 9) a potlačovaný (pod 50)“ (Index ekonomické svobody 2016: 1).

1999. Dle autorů O'Donnella a Schmittera se menší volební účast dala očekávat. Autoři tvrdí, že v zakládajících volbách, tedy prvních volbách po tranzici je tradičně vyšší účast než v následujících letech, kdy volební účast klesá (O'Donnell a Schmitter 1986).

V červenci před volbami vláda zavedla nový zákon zakazující novinářům tzv. „illegal campaigning“. Jde o zákon, který zakazuje publikovat a vysílat informace o kandidátech, které by na ně mohly mít špatný dopad. Tento zákon prakticky porušuje ruskou ústavu, konkrétně právo shromažďovat, přijímat a šířit informace (Lambroschini 2003).

Komunistická strana byla poměrně velkou hrozbou pro vítězství Jednotného Ruska zhruba do konce září. Od listopadu se zdálo celkem jisté, že vyhraje provládní strana Jednotné Rusko (Hyde a Marinov 2012).

Jak je možné vidět v tabulce č. 2, volební klání roku 2003 vyhrála strana Jednotné Rusko se ziskem 37, 6 % hlasů. Za ní se s 12, 6% hlasů umístila Komunistická strana RF a na třetím místě pak Liberálně-demokratická strana Ruska. Tabulka zobrazuje volební výsledky 11 politických stran a uskupení, které překonaly alespoň 1% hlasů. Volební účast byla 55, 75% zaregistrovaných voličů (Ústřední volební komise 2003). Oproti volbám v roce 1999 zde získali zhruba poloviční zastoupení ruští komunisté. Prozápadní stranická uskupení Jabloko a Svaz pravicových sil nepřekročily pětiprocentní uzavírací klauzuli, jejich kandidáti zvítězili pouze v jednomandátových obvodech (Holzer, Kuzmičeva 2004).

Tabulka č. 2 – Výsledky ruských parlamentních voleb 2003

	Politická strana	%
1.	Jednotné Rusko	37, 57
2.	Komunistická strana RF	12, 61
3.	Liberálně-demokratická strana	11, 45
4.	Vlast	9, 02
5.	Demokratická strana Jabloko	4, 30
6.	Svaz pravicových sil	3, 97
7.	Agrární strana Ruska	3, 64
8.	Strana důchodců a sociální spravedlnosti	3, 09

9.	Ruská strana života	1, 88
10.	Národní strana RF	1, 18
11.	Jednota	1, 17
	Proti všem	4, 70

Zdroj: Ústřední volební komise 2003

Kritika výsledků voleb se objevila během několika dní po volbách. Problémem se stal nespravedlivý charakter předvolební kampaně a opozice nejvíce poukazovala na porušení volebních regulí přímo ve volebních místnostech (Holzer, Kuzmičeva 2004). Došlo tak k zhruba 1, 5 tisíce porušení regulí, včetně lidských práv, což mělo přímý vliv na výsledky voleb (Echo Moskvy 2003).

Nespravedlivé podmínky kampaní pro kandidáty byly zaznamenány v několika částech země. Zde bylo kandidátům bráněno získat vhodné prostory pro svá jednání a shromažďování se. Některým politickým stranám či kandidátům byla odepřena možnost využít veřejný reklamní prostor a byly zabavovány materiály pro jejich kampaně. Objevily se také zprávy o tlaku a zastrašování jak voličů, tak i kandidátů. Státní televize vykazovala jasnou zaujatost ve prospěch Jednotného Ruska a v neprospěch Komunistické strany. Došlo tak k porušení pravidla o rovném zacházení s kandidáty. Při sledování medializace ve státem vlastněných médiích 4 týdny před volbami získala strana Jednotné Rusko 19% politického a volebního zpravodajství, přičemž se jednalo hlavně o zprávy vesměs pozitivní či neutrální. Ve stejné době získala Komunistická strana 13% tohoto času, ve kterém proběhly hlavně zprávy negativně nahlížející na tuto stranu. Ostatní státem vlastněné televizní kanály přijaly podobnou taktiku. Tiskoviny měly také jiné preference – státní noviny podporovaly stranu Jednotné Rusko, nestátní se stavěly proti (OSCE 2003: 5-6).

3.4 Závěr

V období 2000 – 2004 proběhly v Ruské federaci dvoje volby na celostátní úrovni. Tedy volby prezidentské a volby do dolní komory parlamentu, kterých se účastnily také opoziční politické strany. Ani kandidát na prezidenta a ani nejúspěšnější politická strana nezískali více jak 75% platných hlasů. Můžeme tedy tvrdit, že v případě tohoto období se nejedná o uzavřené autoritářství.

Během jednotlivých voleb a také po nich bylo prokázáno, že docházelo

k různé manipulaci, podvodům či různému přístupu ze stran médií (viz výše). Média jsou stále pod větším vlivem státu, kritická média jsou zavírána nebo se ocitají v područí státu. V neposlední řadě dochází také ke značnému omezování novinářů. Média přinášejí zprávy, které vykreslují Rusko v lepším světle, pokud někdo přijde s kritickou zprávou – je nějakým způsobem umlčen. Novináři jsou tak často děleni na dvě skupiny. Ti, kteří jsou považováni za neloajální, mají pak daleko větší omezení ve své práci a mohou se potýkat se zastrašováním či jinými formami útoků.

K omezování svobody jsou používány jak nelegální tak i legální prostředky, jako například užití úřadů pro kontrolu některých velkých, vlivných firem. Svoboda projevu je tím v Ruské federaci značně omezována. Došlo také ke zhoršení svobody tisku, což je patrné z grafu č. 1, kdy jsou ruská média považována za nesvobodná a dle grafu č. 2 je Ruská federace převážně nesvobodná.

Na základě informací, zmíněných v této kapitole se domnívám, že Ruská federace v prvním zkoumaném období naplňuje znaky soutěživého autoritářství. Z toho důvodu, že došlo k porušení spravedlivosti voleb, byly narušeny občanské svobody i rovné hrací pole.

4 Druhé období: 2004 - 2008

4.1 Prezidentské volby roku 2004

Prezidentské volby se konaly několik měsíců po volbách do Státní dumy, 14. března 2004 (Rimskij 2004). Předešlé 4 roky pod taktovkou V. Putina přinesly stabilizaci a zlepšení situace v zemi, z toho důvodu se V. Putin těšil veliké oblibě a popularitě. Jeho vítězství ve volbách tak bylo velmi očekávané (OSCE 2004: 3). Na druhou stranu vláda Putina nevyřešila některé problémy, jako například rozpadající se jaderný arzenál, šíření AIDS, domácí teroristické sítě či katastrofy typu války v Čečensku. Tyto problémy znamenaly značný příliv uprchlíků do zahraničí (The Economist 2004). O post prezidenta Ruské federace se původně ucházelo 7 kandidátů. Všichni předem věděli, že jejich šance na úspěch jsou prakticky nulové. Jeden z kandidátů, předseda horní komory parlamentu S. Mironov dokonce naznačil, že podporuje svého protikandidáta V. Putina. Dalšími kandidáty byli S. Glazjev z nacionalisticky orientovaného bloku Vlast, I. Chakamadová – opoziční kandidátka prozápadně smýšlejících Rusů a Putina kritička (Rybář 2004), O. Malyškin, ruský politik a člen Liberálně demokratické strany Ruska a N. Charitonov, kandidát Komunistické strany Ruska (Krejčí 2004). Poslední kandidát Ivan Rybkin, také známý pro svou otevřenou kritiku V. Putina, byl před volbami unesen. Poté, co se objevil, se rozhodl zůstat až do voleb v zahraničí, z obavy o sebe a svou rodinu. Nejprve nechtěl opustit svou kandidaturu na post prezidenta (Steele 2004), přesto nakonec 5. března na tiskové konferenci v Moskvě oznámil, že kandidaturu stahuje (Krejčí 2004, OSCE 2004: 11). Vzhledem k tomu, že se dopředu předpokládal vítěz voleb, ostatní kandidáti neměli motivaci investovat mnoho financí a času do svých kampaní. Někteří kandidáti navštěvovali různé regiony ve snaze zajistit si tak svou podporu, ale převážná část kampaně se odehrávala v médiích (OSCE 2004: 12). Výsledky voleb, které zobrazuje tabulka č. 3, pak dopadly podle očekávání. V prvním kole zvítězil V. Putin s celkovým počtem 71, 31 % hlasů, komunistický protikandidát N. Charitonov skončil druhý s 13, 69 % hlasů. Ostatní kandidáti se nedostali přes 5 % hlasů (Ústřední volební komise 2004).

Tabulka č. 3 – Výsledky ruských prezidentských voleb 2004

	Kandidát	%
1.	Vladimir Putin	71, 31
2.	Nikolaj Charitonov	13, 69
3.	Sergej Glazjev	4, 10
4.	Irina Chakamada	3, 84
5.	Oleg Malyškin	2, 02
6.	Sergej Mironov	0, 75
	Proti všem	3, 45

Zdroj: Ústřední volební komise 2004

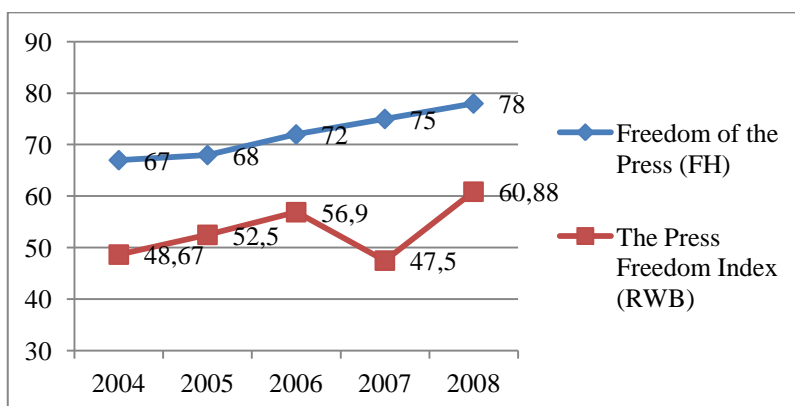
Mediální kampaň voleb 2004 neprobíhala za stejných podmínek pro všechny kandidáty. Byla tu zřejmá převaha V. Putina, který byl pro většinu ruského obyvatelstva symbolem vzestupu Ruské federace a zárukou pro další rozvoj. Z toho důvodu byla jeho pozice tak silná, že prakticky nemusel vést žádnou kampaň a očekával opětovné zvolení na post prezidenta, proto také odmítl účast v televizních debatách s ostatními kandidáty (Rimskij 2004). Tyto předvolební debaty se později staly terčem kritiky. Kandidáti nemohli svobodně vstoupit do diskuse, tak aby dali najevo svůj vlastní postoj. Kromě toho všechny tyto debaty probíhaly v časných ranních hodinách, což zaručilo jen malý počet diváků (OSCE 2004: 15). Soukromá mediální vysílání se snažila o vyrovnanější pokrytí kandidátů a větší různorodost názorů (Krejčí 2004). V tisku byli kandidáti vykreslováni různě, objevovaly se o nich jak pozitivní tak negativní zprávy, avšak nejlépe byl zobrazován kandidát V. Putin. Z 20 regionálních médií jich 13 jasně podporovalo kandidáta V. Putina, což svědčí o nerovnoměrném pokrytí jednotlivých kandidátů (OSCE 2004: 16-17). Den voleb s sebou přinesl řadu různých porušení volebních předpisů. V některých volebních místnostech se komise velmi negativně stavěla k přítomnosti médií či mezinárodních pozorovatelů, objevila se i snaha vykázat je z volebních místností. Předávání výsledků voleb neprobíhalo podle stanovených právních předpisů a mohlo tak docházet ke zkreslení. Jednotlivé volební komise vykazovaly různou účast při volbách, z čehož plynou i jiné hodnoty přidělených hlasů (Rimskij 2004).

4.2 Omezování svobod

Média v námi sledovaném období stále podléhají cenzuře, jsou zavírána nebo přecházejí do rukou státu. Ruská rozhlasová stanice Echo Moskvy je sice nezávislá, ale vlastní ji státem kontrolovaná společnost OAO Gazprom, která rozšířila své mediální impérium v září 2006 o noviny Kommersant a Izvestija. Novináři jsou stále omezováni a je na ně nahlíženo jako na loajální a neloajální státu, to znamená, že novinář, který není loajální má omezen přístup do oblastí, kde by mohl zjistit informace, které ruská vláda šířit nechce. Za takové území je považována například oblast Čečenské republiky (Freedom House 2007). Neloajální novináři bývají v Rusku již tradičně zastrašováni, dostávají se do nepodložených trestních řízení a tahanic a také bývají různě napadáni. Do podobných situací se také dostávají obránci lidských práv, kteří poukazují na problémy Ruské federace. Bývají zastrašováni a někteří obdrželi anonymní výhrůžky smrti. Ruská novinářka a obránce lidských práv Anna Politkovská byla zastřelena 7. října v Moskvě, s největší pravděpodobností kvůli její činnosti. Novinářka, pracující pro noviny Novaja gazeta odhalovala konfliktní situace a nedodržování lidských práv v Čečensku. Byla opakovaně vystavena zastrašování ze strany ruských a čečenských úřadů za otevřenou kritiku. Byla zastřelena před vydáním příběhu o mučících praktikách čečenských úřadů (Amnesty International 2007, Schreck a Nowak 2006). Bylo zaznamenáno několik případů, kdy byli nepohodlní novináři uneseni, ohrožováni zbraněmi a dokonce zabiti (Kostyuchenko 2007).

Ruská média jsou již z minulého sledovaného období hodnocena organizací Freedom House jako nesvobodná, dle grafu č. 3 se v letech 2004 až 2008 jejich svoboda ještě více zmenšila. Svoboda novinářů a zpravodajských organizací zachycená indexem Reportérů bez hranic - The Press Freedom Index, se do roku 2006 stále zmenšovala. Rok 2007 přinesl poměrně viditelné zlepšení, ale následný propad vynesl svobodu novinářů a zpravodajských služeb na ještě horší pozici než kdy byla. Zhoršování situace médií podle zobrazených indexů tak jenom potvrzuje již zmíněné informace ohledně omezování svobody projevu a tisku.

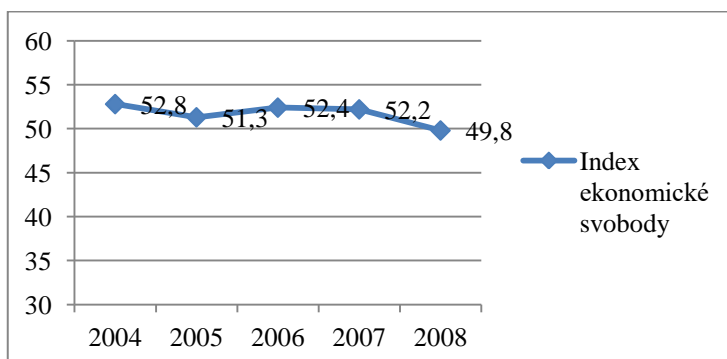
Graf č. 3: Svoboda tisku v Ruské federaci 2004 – 2008

Zdroj: Freedom House: Scores and Status Data 1980 – 2016, Reportes Without Borders: Press Freedom Index 2002 – 2014.

Míra státní kontroly nad ekonomikou kolísala mezi vyšší a nižší hodnotou, přesto však zůstala v pozici okolo 50 bodů. V roce 2008, tedy před následujícími prezidentskými volbami, získala hodnotu 49, 8. Na grafu č. 4 tak můžeme vidět zhoršující se situaci opozice, která má stále menší možnosti ve své činnosti.

Graf č. 4: Index ekonomické svobody v Ruské federaci 2004 – 2008

Zdroj: Heritage.org

Dalším aktem omezení svobody a lidských práv v Ruské federaci bylo soudní rozhodnutí o uzavření nevládní organizace Rusko-čečenského přátelství, která zvyšovala informovanost o porušování lidských práv v Čečensku a poskytovala pomoc obětem. Tento čin by se dal chápat jako pokus o umlčení silného kritika, který upozorňoval na porušování lidských práv v Čečensku (Human Rights Watch 2006). Během let 2003 – 2005 proběhl soudní proces s M. Chodorkovským – jedním z nejbohatších a velmi vlivných Rusů. Tento proces demonstroval nekonečnou moc vlády a varoval tak ostatní vzpurné milionáře

v Rusku (Jazairi 2008).

Vládní moc se také rozrostla schválením nového zákona, který umožnil ruskému prezidentovi jmenovat guvernéry, toto opatření bylo navrženo po útoku v Beslanu v září, kdy prezident tvrdil, že zákon posílí kontrolu nad zemí a pomůže tak v boji proti terorismu. Zákon byl podroben velké kritice, kvůli omezení moci občanů volit si své zástupce a dalšímu prodlužování rukou prezidenta (Lysenko 2005). Tomu napomohlo i další omezující vládní nařízení, které dává ministerstvu spravedlnosti a federální registrační službě široké pravomoci při kontrole nevládních organizací. Toto nařízení bylo vytvořeno kvůli obavám vládnoucí elity z barevných revolucí, které propukly v postsovětském prostoru. Návrh zákona vyvolal vlnu protestů jak v Rusku, tak i na Západě. Jde o protiústavní zákon, který byl nakonec přijat ve velmi upravené podobě, kvůli přerůstajícím protestům (Volk 2006).

4.3 Parlamentní volby roku 2007

Parlamentních voleb 2. prosince 2007 se zúčastnilo celkem 11 politických stran, hnutí či koalic (Ústřední volební komise 2007), které musely nově překonat 7% uzavírací klauzuli poměrného systému (Harding 2007). Šlo o první volby, ve kterých nebyla možnost volit proti všem a také nebyl ustanoven minimální počet voličů, pro platnost voleb (Vešnjakov 2006). Předem byla očekávána menší volební účast z toho důvodu, že Rusové nevěřili volbám a předpokládali, že strana Jednotné Rusko zvítězí. Tato situace tak vyvolávala negativní postoj opozice a nedůvěru občanů, pokud jde o poctivost a svobodu voleb. Rusové se domnívali, že jejich hlas nemá velkou váhu a dalo se tak očekávat, že se to promítne ve volební účasti (Sedov 2007). Očekávaný úspěch strany Jednotné Rusko byl vysvětlován hlavně z toho důvodu, že do předvolebního boje a kandidátky byl zapojen i prezident V. Putin, který měl značný vliv na Ruské obyvatelstvo. Sedmiprocentní hranice pro vstup do parlamentu znamenala pro nové a menší politické strany značný problém, absolutně nemohly konkurovat ostatním politickým subjektům (Harding 2007). Jak ukazuje tabulka č. 4, volby do Státní dumy v roce 2007 vyhrála strana Jednotné Rusko se ziskem 64, 23 % hlasů, na druhém místě, s daleko menším počtem hlasů, dle dřívějších odhadů Komunistická strana Ruské federace.

Tabulka č. 4 – Výsledky ruských parlamentních voleb 2007

	Strana/koalice	%
1.	Jednotné Rusko	64, 23
2.	Komunistická strana RF	11, 63
3.	Liberálně-demokratická strana Ruska	8, 14
4.	Spravedlivé Rusko	7, 75
5.	Agrární strana Ruska	2, 30
6.	Ruská demokratická strana Jabloko	1, 60
7.	Občanská síla	1, 05
8.	Svaz pravicových sil	0, 96
9.	Ruští patrioti	0, 88
10.	Ruská strana sociální spravedlnosti	0, 22
11.	Demokratická strana Ruska	0,13

Zdroj: Ústřední volební komise 2007

Již dva týdny před parlamentními volbami 2007 byly v Rusku zaznamenány útoky na opozici a také aktivisty z oblasti lidských práv. Zejména opozice a vládní kritici měli v této době problémy (Deutsche Welle 2007). Jak se předpokládalo ještě před volbami, docházelo tu k mnoha narušení. Strana Jednotné Rusko získala největší podporu médií, naopak opozice k nim měla jen velmi omezený přístup a byla značně omezována i v pořádání svých kampaní. Změna volebního zákona přinesla další problém pro vstup více politických stran do parlamentu, překonání 7% hranice se ukázalo, jak je možné vidět v tabulce č. 4, jako nemožné pro několik ruských politických stran. Počet pozorovatelů a jejich činnost byla značně omezena oproti parlamentním volbám v roce 2003 (Harding 2007). G. Kasparov, stojící v čele opoziční aliance Jiné Rusko, se před volbami obával o svůj život, ale i přesto dál bojoval za demokratické Rusko (Lipták 2007), a to vytvořením Pochodu nesouhlasu (Averin 2007). 3. března 2007 došlo k neopodstatněnému zásahu ozbrojených složek na demonstraci, vytvořené představiteli této pravicové opozice. Pochod po Něvském prospektu v Petrohradě se setkal s nevolí vlády, lidé byli bití a vězněni. Tato situace se opakovala i na dalších pochodech (Borodina, Tiramaste. 2007). 14. dubna se členové ruské opozice shromáždili na Puškinově náměstí. Pár minut po zahájení

pochodu bylo 2000 protestantů obklíčeno bezpečnostními silami, byli opět bití a vězněni. Pochodu se účastnili, mimo jiné, také politický aktivista G. Kasparov či dcera prvního ruského postsovětského premiéra, Marija Gajdar. Pochod byl rozeznán stejně jako ty předchozí (Savina, Kozenko 2007). Ruská zmanipulovaná média o těchto akcích neinformovala, a pokud ano, tak informace podávala velmi zkresleně v neprospěch protestujících (Borodina, Tiramaste 2007). Protesty ruských obyvatel byly zachyceny světovými médii a převážně zobrazovaly agresi ruských činitelů proti obyvatelům Ruska (Spicer 2007).

4.4 Závěr

V období 2004 – 2008 proběhly v Ruské federaci dvoje volby na celostátní úrovni, ve kterých se účastnily i opoziční kandidáti. Ani zvolený prezident a ani strana s největším počtem hlasů nezískali více jak 75% platných hlasů. Zkoumaný režim tak nemůžeme označit za plně autoritářský.

Prezidentské volby roku 2004 byly provázeny porušováním volebních předpisů a výsledky voleb byly pravděpodobně zkresleny. Volební komise zaznamenaly rozdílnou účast a tedy i jiné hodnoty hlasování. V parlamentních volbách 2007 byla protěžována strana Jednotné Rusko, značným problémem se pro opoziční strany stala sedmiprocentní uzavírací klauzule a počet mezinárodních pozorovatelů byl několikanásobně snížen. Parlamentní volby vyvolaly řadu protestních pochodů, které byly tvrdě potlačeny.

Během let 2004 až 2008 se možnosti médií ještě více zmenšily. Jsou loajální Kremlu – neinformují o zprávách, které by mohly škodit dosavadní vládě a pokud ano, jde o zprávy značně zkreslené, ve kterých je prezentován názor Kremlu. Kritici ruské vlády bývají zastrašováni, média zavírána a opoziční kandidáti se neustále nacházejí v obrovské nevýhodě. Dochází k neustálému porušování lidských práv a svobod. Jakákoliv akce, která poukazuje na nedostatky či problémy ruské vlády je zakázána nebo rozeznána, jako například výše zmíněné pochody organizované opozicí. Při kterých byla tvrdě pošlapána práva ruských obyvatel, byli zastrašováni, bití a dokonce i vězněni. Na základě zmíněných informací se tak domnívám, že ve druhém sledovaném období Rusko naplňuje opět znaky soutěživého autoritářství.

5 Třetí období: 2008 - 2012

5.1 Prezidentské volby 2008

Rada federace ustanovila ruské prezidentské volby na 2. března roku 2008 (Sidibe 2007), kdy se o post prezidenta ucházeli 4 kandidáti. Za politickou stranu Jednotné Rusko byl vybrán V. Putinem podporovaný D. Medvěděv, Komunistická strana RF za svého kandidáta určila G. Zjuganova a Liberálně-demokratická strana V. Žirinovského (Škel 2008). Poslední kandidát, který jako jediný musel získat dva miliony podpisů, aby se mohl účastnit voleb jako nezávislý kandidát, byl A. Bogdanov z neparlamentní Demokratické strany (Sweeney 2008). Průzkumy veřejného mínění před volbami 2008 poukazyvaly na předem jasný výsledek voleb, tedy výhru D. Medveděva, protože podle autorek Carriere-Kretschmer a Holzwart ruské obyvatelstvo raději upřednostní silného vůdce před demokratickou vládou. Věří, že silná ekonomika je mnohem důležitější než demokracie. Po rozpadu SSSR zhruba polovina Rusů věřila v demokratickou formu vlády, která měla vyřešit problémy země, od té doby se ale tento poměr velmi změnil a většina obyvatel tak více než demokratické vládě věří v silného vůdce (Carriere-Kretschmer, Holzwart 2008).

Před prezidentskými volbami 2008 nebyla vedena velká předvolební kampaň, protože, jak již bylo zmíněno, očekávala se výhra D. Medveděva. Tomu byly věnovány tři čtvrtiny zpravodajských příspěvků v televizi, což je více prostoru než měli ostatní kandidáti. Hlavním cílem kampaně bylo donutit občany, aby přišli k volbám. Na ty upozorňovaly plakáty, případně textové zprávy, které rozesílali mobilní operátoři. Hlavním důvodem bylo legitimizovat výsledky voleb, přes zrušení minimální 50% účasti pro platnost voleb – malá volební účast by tak nedávala legitimitu nově zvolenému prezidentovi. (Havlín 2008).

Putinem podporovaný kandidát, D. Medvěděv, ruskému obyvatelstvu naznačil, že v případě získání prezidentského postu bude pokračovat ve směru Putinovy politiky. Nebylo ale zcela jasné, jestli Putin pouze pomáhá Medveděvovi nebo se snaží o upevnění své moci. D. Medveděv se před volbami na tiskové konferenci vyjádřil, že v případě zisku prezidentského postu jmenuje V. Putina premiérem. Pozice prezidenta je v Rusku sice nejsilnější, ale dalo se očekávat, že premiér V. Putin opírající se o svou popularitu a parlament, by se také mohl stát soupeřem pro nového prezidenta (Finn 2008). Opoziční představitel G. Kasparov

byl nucen stáhnout svou kandidaturu na post prezidenta. Od začátku jeho kampaně se setkával s mnoha problémy. Byl mu odepřen přístup ke státním sdělovacím prostředkům, při snaze uspořádat setkání s lidmi, kteří by ho podpořili v kandidatuře, mu soukromí podnikatelé odmítly propůjčit prostory, pravděpodobně na příkaz shora (Kramer 2007). Kasparov tak označil volby za frašku a hlasování bojkotoval (Finn 2008). M. Kasjanov, jediný skutečně demokratický kandidát na post prezidenta, velmi kritický k ruské vládě, byl pravděpodobně záměrně vyloučen (Harding 2008). Vzhledem k tomu, že nebyl nominován politickou stranou zastoupenou ve Státní dumě, musel získat 2 miliony podpisů. Ústřední volební komise ale oznámila, že 13 % získaných hlasů není platných, a tak odmítla Kasjanova registrovat (Nowak 2008).

Jak se předem očekávalo, D. Medveděv zvítězil nad svými třemi protivníky, kteří neměli velké šance na výhru (Finn 2008). Jak je vidět z tabulky č. 5, D. Medveděv s 70, 28% hlasy obsadil první místo, daleko před G. Zjuganovem, který se umístil druhý.

Tabulka č. 5 – Výsledky ruských prezidentských voleb 2008

	Kandidát	%
1.	D. Medveděv	70, 28
2.	G. Zjuganov	17, 72
3.	V. Žirinovskij	9, 35
4.	A. Bogdanov	1, 30

Zdroj: Ústřední volební komise 2008

Výsledky prezidentských voleb 2008 byly zkresleny různými taktikami ze strany vlády. Vláda nátlakem přinutila hlasovat jak úředníky, tak i ostatní státní zaměstnance pro D. Medveděva (Finn 2008). Objevilo se mnoho příběhů profesorů či ředitelů, kteří se také cítili být pod tlakem při volbách. Samotná politická kampaň, již tradičně, přinesla nerovný přístup ke sdělovacím prostředkům, opozice se ocitla v nevýhodném postavení a stěžovala si na zaujatost hlavně prokremelským kandidátem D. Medveděvem (Harding 2008). Objevily se různé problémy pro opoziční kandidáty. G. Kasparov, se potýkal s různými překážkami při snaze vést svou kampaň a nakonec byl nucen kandidaturu stáhnout (Kramer 2007) Kandidát M. Kasjanov byl vyloučen kvůli neplatnosti hlasů

(Nowak 2008). Možnost manipulace voleb se objevila i po uzavření hlasování, kdy byly zbylé lístky vyplněny pro kremelského kandidáta, vhozeny do urny a zapečetěny. Až poté se začaly hlasy sčítat (Harding, Parfitt 2008). V rozhovoru pro Echo Moskvy, byl zmíněn další způsob manipulace – volební komise měla možnost přepsat protokol voleb poté, co nezávislí pozorovatelé opustili volební místnost (Višněvskij 2008). Také byla popsána manipulace v ruském elektronickém volebním systému. Tento systém má přeprogramované pokyny, které automaticky odmítnou jakékoliv příznivé výsledky pro opozici (Echo Moskvy 2008).

Koncem roku 2008 vzniklo hnutí Solidarita, spojení ruských demokratických sil. Hnutí představuje nezávislou opozici, která nesouhlasí s autoritářským režimem v Rusku. Jejich hlavním cílem je spojit demokratické síly, zajistit svobodné a spravedlivé volby a dojít tak ke změně politického režimu v Rusku (Oficiální stránky Solidarity). Hnutí stojící proti kremlu se ale stále musí potýkat s mnoha vyostřenými situacemi. Mezi nejznámější události se například zařadila smrt jednoho ze členů – B. Němcova (Kasparov 2015).

5.2 Parlamentní volby roku 2011

Volby do státní dumy byly stanoveny na 4. prosince 2011. Šlo o první volby, ve kterých vzešli zástupci získali pětileté funkční období (OSCE 2011). Od voleb se očekávalo, že budou odrážet slábnoucí veřejnou podporu strany V. Putina. Ještě před samotnými volbami bylo zahájeno stíhání ruské nezávislé monitorovací organizace Golos, která již před volbami měla zprávy o 4500 porušení volebního zákona. Tato organizace byla financována Západem a USA, což z ní činilo nepřítele pro ruský režim. Dalo se tak očekávat, že organizaci bude bráněno v monitoringu nadcházejících voleb (Barry 2011). Organizace byla obviněna z porušování volebního zákona, tedy zveřejňování volebních průzkumů – což je během pěti dnů před volbami zakázané. Hlavní problém pro Kreml představovala internetová mapa, na které mohli lidé nahlásit, kde došlo k porušení volebních pravidel. Mapa zobrazovala množství červených bodů, které vykazovaly zprávy o vyhrožování, podvodech, manipulaci či protizákonnou agitaci, většina těchto stížností směřovala na stranu Jednotné Rusko. Organizace tak začala být ruskými médii vykreslována jako nedůvěryhodná (Hájek 2011). Voleb do Státní dumy se účastnilo sedm politických stran, jak se předpokládalo a

jak je patrné z tabulky č. 6, zvítězila strana Jednotné Rusko se ziskem 49, 31% hlasů. Jak bylo zmíněno výše, objevil se očekávaný úbytek hlasů oproti volbám v roce 2007, tři politické strany se nedostaly přes 7% uzavírací klauzuli (Ústřední volební komise 2011).

Tabulka č. 6 – Výsledky ruských parlamentních voleb 2011

	Strana	%
1.	Jednotné Rusko	49, 32
2.	Komunistická strana RF	19, 19
3.	Spravedlivé Rusko	13, 24
4.	Liberálně-demokratická strana Ruska	11, 67
5.	Jabloko	3, 43
6.	Ruští patrioti	0, 97
7.	Správná věc	0, 60

Zdroj: Ústřední volební komise 2011

Ve volbách do Státní dumy 2011 bylo zaznamenáno mnoho podvodů. Mnoho státních zaměstnanců bylo manipulováno a pod tlakem, bylo jim předem určeno, koho mají volit. Z toho důvodu bylo v roce 2011 zveřejněno video, které demonstruje nesouhlas s donucováním učitelů a ředitelů škol k volbě kremelských kandidátů. Touto cestou vyzvali společnost, aby se snažila bojovat proti této manipulaci (Rybina 2011). Ruský zpravodajský web Gazeta.ru získal k dispozici zvukový záznam ze zasedání pracovníků a podnikatelů, kde bylo ze začátku schůze jasně naznačeno, že jejich hlavním úkolem je zajistit potřebný výsledek voleb do Státní dumy 4. prosince (Smirnov 2011).

Velkým problémem voleb se staly výsledné protokoly, které zobrazovaly různé hodnoty hlasů a dále videa, zobrazující volební podvody z jednotlivých volebních místností. Amatérská videa tak přinesla svědectví o falšování a manipulaci ruských voleb. Tato videa upozorňovala například na inkoust v propiskách, které se používaly ve volebních místnostech. Tento inkoust se dal snadno smazat a přepsat. Další video zobrazovalo vyjmuté volební lístky z urny, úhledně naskládané na sobě a s podporou pro Jednotné Rusko. Na dalším

amatérském záznamu byli chyceni lidé, kteří měli pod oblečením připevněné pytlíky s hlasovacími lístky pro Jednotné Rusko. Po volbách byla zveřejňována další podobná videa (Schwartz, Herszenhorn 2011). Na internetu tak bylo mnoho videí, která poukazovala na viditelné volební podvody, přesto vedoucí volební komise V. Churov, veškeré tyto videa i fotky označil za podvrh (Elder 2011).

5.3 Omezování svobody

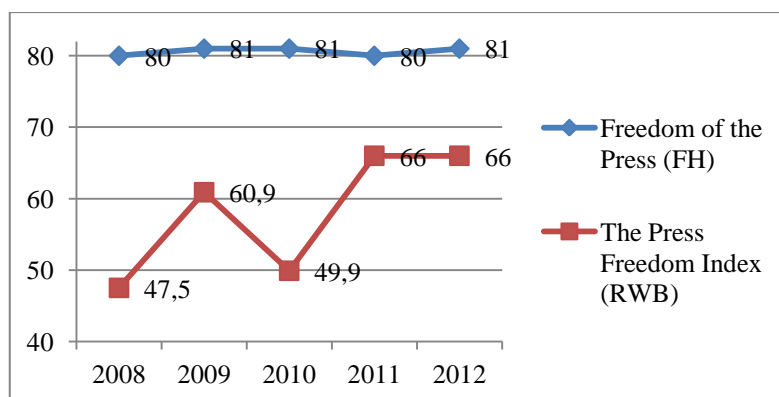
Veškeré podvody ze strany vlády, které se promítly ve volbách, si ruské obyvatelstvo už nenechalo líbit. V roce 2010 proběhlo několik protestů proti stávající vládě. V Kaliningradu se shromáždilo 10 – 12 000 lidí vykřikující slogany proti vládnoucí straně Jednotné Rusko. Menší opoziční shromáždění proběhla i v jiných městech. Například v Moskvě pořádková policie rozehnala poklidnou demonstraci a zatkla na sto lidí včetně významných obhájců lidských práv a opozičních politických vůdců. Úřady byly vyzvány, aby přestaly blokovat pokojné demonstrace, protože ruská ústava jasně umožňuje svobodu sdružování se (Harding 2010). Další protesty, vytvořené v reakci a zfalšované volby, proběhly ve všech velkých městech. Pod stínem těchto událostí vláda zvýšila armádní platy, pravděpodobně za účelem zajistit si loajalitu armády v tak napjaté době. Hlavní opoziční vůdci – A. Navalnyj a I. Yashin byli uvězněni, přesto další opoziční vůdce nabádal občany, aby poklidně demonstrovali, a aby dali najevo svůj protest v nadcházejících prezidentských volbách (Elder 2011). Další vlna protestů byla vyvolána Putinovým oznámením, že v prezidentských volbách plánuje znovu kandidovat. Vzniklé protesty tak rozhodně zkomplikovaly Putinův návrat do prezidentského křesla ve volbách v roce 2012. Lidé vyšli do ulic s pokřiky jako například „Putin je zloděj“ nebo „Rusko bez Putina“. Organizátoři protestů měli několik požadavků – okamžité propuštění vězňů, kteří byli zadrženi minulý týden v souvislosti s protesty, nový termín parlamentních voleb, odstoupení V. Churova, vedoucího Ústřední volební komise a registraci tzv. nesystémových opozičních politických stran (Barry 2011). Prezident Medveděv reagoval prohlášením, ve kterém nesouhlasí s hesly protestujících, ale také oznámil, že nařídil vyšetřování zpráv o podvodech v parlamentních volbách (Kramer, Herszenhorn 2011).

V Ruské federaci nadále dochází k vraždění novinářů. Zakladatel opoziční internetové stránky Ingushetia.ru byl zabit v policejní vazbě (Gharbia 2008).

Brutální útok na novináře z novin Kommersant a blogera O. Kashina v listopadu 2010 byl dalším z mnoha podobných případů a demonstroval tak stále nebezpečné podmínky pro reportéry v Rusku. (Freedom House 2011). Vraždy odpůrců kremlu – novinářů, právníků a kritiků ruského režimu mají vždy jedno společné – často za tyto vraždy není nikdo obžalován a ani potrestán (Harding 2009). Úřady nadále omezují svobodu projevu – byl schválen nejasný zákon o extremismu, který umožňuje zakročit proti jakémukoliv projevu, organizaci nebo činnosti, která nemá oficiální podporu (Freedom House 2011).

Svoboda tisku měřená organizací Freedom House v období 2008 – 2012 kolísá mezi hodnotami 80 – 81, nachází se tak v oblasti mezi 61 – 100 body, kdy se pohybuje blíže k 100. To znamená, že ruský tisk je nesvobodný po celé zkoumané období, kdy nemá možnost informovat o zprávách, které nejsou loajální vládě. Jak je vidět z grafu č. 5, Press Freedom Index zaznamenal silné výkyvy. V roce 2009, tedy rok po nástupu prezidenta Medveděva do prezidentského křesla, tento index vzrostl, svoboda novinářů a zpravodajských služeb byla tedy omezena. Před parlamentními volbami v roce 2011, ale dochází ke snížení indexu, což znamená zvýšení svobody médií, ovšem následně po volbách a nesouhlasu občanů s jejími výsledky a následnými demonstracemi dochází opět k silnému omezení médií, které trvá až do konce sledovaného období. Zhoršování situace médií tak poukazuje na snahu ruské vlády zamezit šíření informací, které by mohly vést ke změně situace v zemi.

Graf č. 5 – Svoboda tisku v Ruské federaci 2008 – 2012

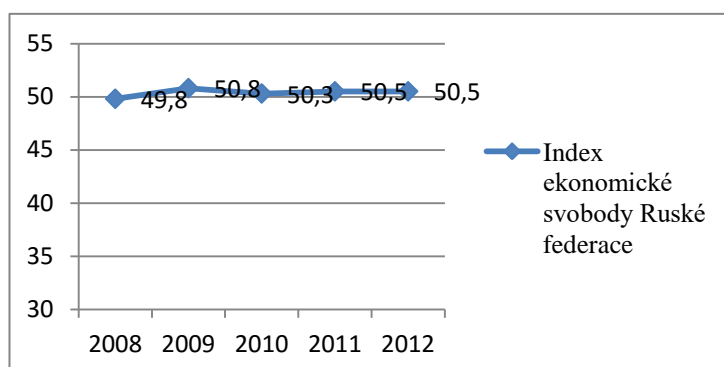

Zdroj: Freedom House: Scores and Status Data 1980 – 2016, Reportes Without Borders: Press Freedom Index 2002 – 2014.

Ekonomická svoboda Ruské federace v období 2008 – 2012 (graf č. 6) se pohybuje převážně kolem 50 bodů, což znamená, že stojí na hranici kategorií převážně nesvobodné a utlačované ekonomické svobody. Nízká ekonomická svoboda tak brání svobodnému rozhodování obyvatel jak v každodenních, tak i politických otázkách, je tedy nemožné, aby si svobodně vybrali své zástupce do předních politických funkcí, což potvrzují i informace uvedené výše.

Graf č. 6 – Index ekonomické svobody v Ruské federaci 2008 – 2012

Zdroj: Heritage.org

5.4 Závěr

V Ruské federaci probíhají volby pravidelně, i v období 2008 – 2012 proběhly dvoje volby na celostátní úrovni – volby prezidentské v roce 2008 a volby do Státní dumy v roce 2011. Obou voleb se účastnilo několik kandidátů či politických stran, ale ani vítězný kandidát D. Medveděv a ani strana Jednotné Rusko nezískaly více jak 75% hlasů, z těchto důvodů tak nelze ruský režim v období 2008 – 2012 označit za plně autoritářský.

Oboje volby se potýkaly s řadou problémů – během prezidentských voleb došlo k vyloučení některých opozičních kandidátů, pravděpodobně z politických důvodů. Docházelo k manipulaci a falšování voleb, které potvrdilo několik pozorovatelů a mezinárodních organizací, před parlamentními volbami došlo také ke snaze zdiskreditovat nezávislou ruskou organizaci Golos, sledující průběh voleb. Během voleb docházelo k manipulaci, tlaku na voliče a dokonce i k falšování výsledků. Někteří voliči neměli prakticky právo volit dle svého uvážení. Prezidentskému opozičnímu kandidátovi bylo bráněno v jeho volební kampani, z toho důvodu odstoupil a volby bojkotoval. Oboje volby tak můžeme zhodnotit jako nespravedlivé, kdy je pro ruské obyvatelstvo prakticky nemožné

svobodně si zvolit svého kandidáta.

Média v Ruské federaci i nadále podléhají cenzuře, neinformují o událostech, které jsou nevhodné pro ruskou vládu, či podávají zkreslené informace tak, aby vycházely ve prospěch kremlu. O výše zmíněných demonstracích, které byly rozeznány ruskou policií za použití hrubého násilí, ruská média informovala pouze minimálně. Tyto demonstrace nebývají povolovány, dochází při nich ke konfliktům, kdy jsou opoziční aktivisté, bojovníci za lidská práva a občané bití a zatýkáni. Neustále dochází k tlaku na novináře i k fyzickým útokům na ostatní vládní kritiky i ruské občany v rámci demonstrací. Režim v Rusku přitvrdil, dochází k většímu omezování občanských práv, hlavně svobody projevu a shromažďování se.

Hrací pole mezi vládou a opozicí je nerovné z toho důvodu, že dominují státní média, která jsou široce manipulována. Zvýhodňují kremelské kandidáty a opozice má tak daleko menší prostor v médiích. Na základě popsaných informací v této kapitole se tak domnívám, že Ruský režim v letech 2008 – 2012 naplňuje znaky soutěživého autoritářství dle konceptu Levitského a Wayne. Přesto je režim oproti předchozím dvěma obdobím daleko tvrdší. Sice zde stále existují soutěživé volby, ale samotná situace v zemi se již téměř nedá odlišit od plného autoritářství. Prezident v čele se svou stranou Jednotné Rusko postupně získali větší moc, proti které se ozývá stále více ruských obyvatel. Přesto požadavky protestujících nejsou vyslyšeny a dochází k neustálému rozhánění demonstrací, při kterých se prezident obrací hlavně na armádu. Jde tak o režim, který se nachází na samém okraji soutěživého autoritářství a, jak již bylo zmíněno, jen těžko se odlišuje od plného autoritářského režimu.

6 Čtvrté období: 2012 – 2016

6.1 Prezidentské volby roku 2012

Zatím poslední ruské prezidentské volby se konaly 4. března 2012 (Greame 2012), ve kterých se o prezidentský post utkalo celkem 5 kandidátů. Premiér V. Putin, komunistický vůdce G. Zjuganov, za Liberálně-demokratickou stranu V. Žirinovskij, vůdce strany Spravedlivé Rusko S. Mironov a miliardář M. Prochorov. Odcházející prezident D. Medveděv vyzval občany k účasti v prezidentských volbách, sám již znovu nekandidoval a očekával, že se stane premiérem v příští vládě (Sputnik 2012). Za vítěze voleb byl odhadován V. Putin, a to i přesto, že je obviňován z potírání demokracie a zavádění cenzury. Jeho podpora se však výrazně změnila – během soutěže bojových umění v Moskvě byl vypískán a po zfalšovaných volbách v prosinci 2011 občané požadovali jeho rezignaci z postu premiéra. Očekávalo se, že zkušený politik G. Zjuganov, hlavní rival V. Putina, obsadí druhé místo v prezidentských volbách. Jeho volební kampaň byla založena na silné kritice V. Putina. V. Žirinovskij ve své kampani přislíbil řešení klíčových problémů, kterým Rusko čelí. S. Mironov byl donedávna dlouhodobý a loajální spojenec premiéra V. Putina, kandidoval již v prezidentských volbách 2004, kdy prohlásil, že podporuje V. Putina. Od roku 2006 vede politickou stranu Spravedlivé Rusko, která je pod kontrolou Kremlu. M. Prochorov – třetí nejbohatší muž Ruska a jediný nezávislý kandidát, který prošel registrací do voleb. Předpokládalo se, že volby určitě nevyhraje, protože Rusové nemají všeobecně kladný vztah k ruským oligarchům. Přesto jeho program nabízel mnohé politické reformy, zkrácení prezidentského funkčního období či obnovení přímé volby regionálních guvernérů (BBC News 2012). Ruskému opozičnímu kandidátovi ze strany Jabloko – G. Javlinskému Ústřední volební komise odepřela registraci kvůli většímu množství neplatných hlasů. Javlinskij trval na tom, že je z voleb vyloučen, protože je opozičním kandidátem (Elder 2012).

Všichni kandidáti měli možnost vést prezidentskou kampaň, problémem se ale stala jednoznačná podpora současného premiéra V. Putina ze stran médií. Příliš restriktivní požadavky na registraci kandidátů omezily soutěž, protože bylo těžké získat registraci od Ústřední volební komise (OSCE 2012). Premiér Putin se již tradičně neúčastnil debat s ostatními kandidáty, přesto jeho medializace byla

zařizena vlnou pořadů vychvalující jeho vládu, vydal sedm dlouhých článků v hlavních novinách, které z velké části popisovaly všechno, čeho dosáhl během jeho vedení. Významným aspektem v Putinově kampani se stalo jeho obviňování Spojených států a Západu za vznik protestů v Rusku (Nichol 2012). Nově vytvořil kampaň po „západním“ stylu, kdy předstoupil před davu a nabádal je, aby ho zvolily. Ve své populistické kampani přislíbil zvýšení důchodů, platů pro vojsko a mnohé další vládní výdaje (Barry, Schwirtz 2012).

Vítězem voleb, jak je vidět v tabulce č. 7, se stal kandidát Jednotného Ruska Vladimir Putin s celkovým počtem 63, 60% hlasů. Na druhém místě skončil kandidát Komunistické strany Ruské federace G. Zjuganov s 17, 18% hlasů, třetí se umístil nezávislý podnikatel M. Prochorov s 7, 98% hlasů (Ústřední volební komise 2012). Opozice prohlásila výsledek voleb za nelegitimní a reagovala na něj vlnou protestů (Elder 2012).

Tabulka č. 7 – Výsledky ruských prezidentských voleb 2012

	Kandidát	% získaných hlasů
1.	V. V. Putin	63, 60
2.	G. A. Zjuganov	17, 18
3.	M. D. Prochorov	7, 98
4.	V. V. Žirinovskij	6, 22
5.	S. M. Mironov	3, 85

Zdroj: Ústřední volební komise 2012

Vzhledem k obrovským problémům při volbách do Státní dumy v roce 2011 a následným demonstracím, premiér V. Putin požádal Ústřední volební komisi o vybavení volebních místností webkamerami, aby se dalo online pozorovat, co se u voleb děje a zamezilo se tak volebním podvodům a manipulacím (Boudreaux, Razumovskaya 2012). Také byly zavedeny průhledné volební urny, Kreml měl tak obrovskou snahu zajistit, aby Putinovo vítězství bylo legitimní (Barry, Schwirtz 2012). Samotné hlasování v den voleb proběhlo celkem v pořádku, problémy se ale objevily při sčítání hlasů (OSCE 2012). Metody manipulace voleb se lišily od těch prosincových. Kreml použil více metod, které byly mnohem náročnější než ty v parlamentních volbách 2011. Počet hlasů pro V. Putina byl uměle navýšen, voliči byli dováženi do volebních místností speciálními

autobusy a volební registry byly doplněny dalšími seznamy lidí a to jak falešnými tak i skutečnými, což umožnilo vícenásobné hlasování (O'Flynn 2012). Objevil se velký počet absenčního hlasování a hlasování z domu. Celkově byly zaznamenány tisíce narušení při volbách (Vinokurova, Smirnov 2012). Nově se při volbách objevovali falešní pozorovatelé (nejvíce v Petrohradě či Nižním Novgorodu) či za voliče hlasoval někdo jiný (Bigg 2012). I samotný kamerový systém byl zpochybněn – webovými kamerami bylo vybaveno 95% místností, přesto nezachránily situaci. Objevovaly se stížnosti, že kamery zabíraly naprosto nedůležité části volebních místností, byly vypnuté či nebyly patřičně seřizeny, aby poskytly jasný obraz (Barry, Kishkovsky 2012). Mladí voliči také reagovali na falšované volby, a to zveřejňováním různých obvinění přes Twitter a Facebook. Po vyhlášení výsledků voleb, vyšly tisíce protivládních demonstrantů do ulic v Moskvě a skandovaly „Rusko bez Putina“. Dav, odhadovaný na 15 000 lidí, byl vyzván, aby se rozešel. Přesto mnozí zůstali, načež policie zasáhla a zadržela na 250 lidí. Další 300 lidí zadrželi na podobné akci v Petrohradě (Barry, Schwirtz 2012).

6.2 Omezování svobod

Během posledního zkoumaného období bylo schváleno několik zákonů, které dopadají na svobodu ruského obyvatelstva. Prezident Putin schválil zákon, který omezuje informace na internetu. Byla vytvořena černá listina, do které jsou řazeny weby s nevhodnou tematikou. Ruská vláda tak získala pravomoc zablokovat internetový obsah, který považuje za nezákonný. Ke kontrole a odstranění nevhodného obsahu došlo i na webech Facebook či Twitter. Vláda tak zavádí rozsáhlou cenzuru internetu a snaží se tak zamezit vytváření protestů na sociálních sítích (Kramer 2013). Ze začátku června došlo k rychlému schválení zákona, který omezuje svobodu shromažďování. Schválení zákona bylo urychleno pravděpodobně proto, že opozice plánovala na 13. června masové protestní shromáždění. Zákon tak přinesl značná omezení pro vytváření a pořádání veřejných akcí a zvětšil pokuty za jeho porušování (Human Rights Watch 2012). V roce 2013 Putin podepsal podobný zákon, který zakazuje opakované pořádání mítinků, shromáždění, demonstrací, stávek a pochodů vícekrát během šestiměsíčního období. Porušení tohoto zákona se trestá pokutou, vězením,

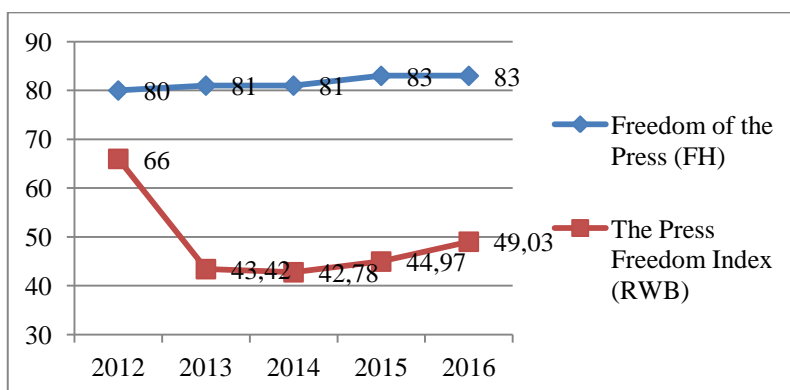
případně až pěti lety nucených prací (Demirjian 2014).

Schválení dalšího omezujícího zákona, který se promítl v utlumení zahraničního vlastnictví ruských médií na jednu pětinu, tedy 20%, znamená další omezení svobody slova. Zahraniční vlastnictví médií povětšinou zajišťovalo jejich nezávislost, tedy menší cenzuru a větší svobodu slova. Nově se tedy nezávislost médií ještě zmenší - zákon již vešel v platnost k roku 2016. Kritické komentáře na adresu ruského vedení jsou tak utlumeny v dalších, původně nezávislých, médiích jako jsou Vedomosti, ruská verze časopisu Forbes, rozhlasová stanice Echo Moskvy či televizní kanály jako jsou Disney a Eurosport (Luhn 2014)

V roce 2012 byl schválen zákon o „zahraničních agentech“ – veškeré nevládní organizace, působící na území Ruska a přijímající peníze ze zahraničí, musí být zaregistrovány jako zahraniční agenti. Zákon byl nevládními organizacemi bojkotován a pouze jedna organizace se zaregistrovala na ministerstvu spravedlnosti jako „zahraniční agent“. Podle novely zákona tak může ministerstvo spravedlnosti klasifikovat nevládní organizaci bez jejího souhlasu jako zahraničního agenta. Ministerstvo spravedlnosti tak vytvořilo svůj vlastní seznam, na kterém se již mimo jiné nachází například organizace Golos, monitorující volby a bojující proti volebním podvodům či Agora, která poskytuje právní ochranu občanům (Bennetts 2014, Ryzhkov 2014).

V květnu ruský parlament schválil zákon zakazující nežádoucí nevládní organizace, což opět vyvolává obavy z dalšího zásahu proti kritice Kremlu. Ruské úřady tak mohou bez soudního příkazu uzavřít jakoukoliv nežádoucí nevládní organizaci, o které si myslí, že svou činností mohou ohrožovat národní bezpečnost, veřejný pořádek či zdraví obyvatelstva. Samotný zákon je sepsán velmi nejednoznačně, dá se tedy vykládat a aplikovat různě. Z toho důvodu je také značně kritizován, protože je velmi pravděpodobné, že zákon bude využíván hlavně proti organizacím, které jsou kritické vůči vládě (Luhn 2015).

Graf č. 7 – Svoboda tisku v Ruské federaci 2012 – 2016

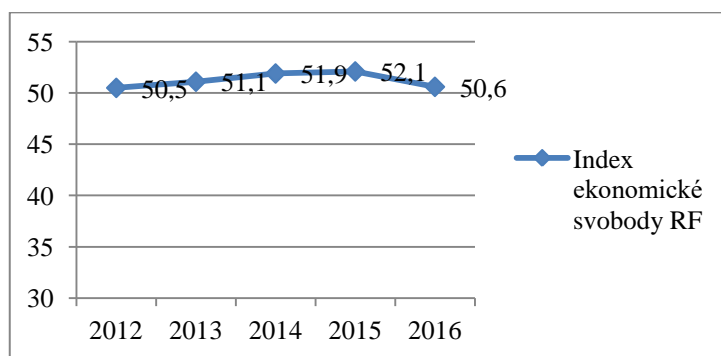

Zdroj: Freedom House: Scores and Status Data 1980 – 2016, Knoema: World Press Freedom Index – Russia.

Svoboda tisku a projevu se, podle již zmíněných zákonů v Ruské federaci, značně snížila. Jak můžeme vidět i na grafu č. 7 svoboda tisku se, podle organizace Freedom House, do roku 2015 postupně snižovala. Je tedy jasné, že ruský tisk je značně omezován a musí se tak neustále podřizovat státu. Oproti tomu Press Freedom Index zaznamenal určité zlepšení během let 2012 až 2013, přesto do roku 2015 nedošlo k žádnému výraznému zlepšení a ruský tisk se tak neustále nachází ve značně omezené pozici.

Jak je patrné z grafu č. 8, ekonomická svoboda Ruské federace v období 2012 – 2016 se postupně dostala z převážně nesvobodné kategorie do kategorie utlačované ekonomické svobody. Nízká ekonomická svoboda tak brání svobodnému rozhodování obyvatel. Z toho plyne, že situace v Rusku se výrazně změnila, občané se nemohou svobodně vyjadřovat ani rozhodovat. Nemají tedy ani možnost svobodně vybrat své zástupce do parlamentu a dalších důležitých funkcí, což potvrzují i ostatní informace uvedené výše.

Graf č. 8 – Index ekonomické svobody v Ruské federaci 2012 – 2016

Zdroj: Heritage.org

6.3 Parlamentní volby roku 2016

Parlamentní volby do Státní dumy by měly proběhnout v roce 2016. Poslední parlamentní volby v roce 2011 byly poznamenány řadou podvodů a manipulací. Vyvolaly chaos v ruském prostředí a velké vlny protestů. Parlamentní volby 2016 se tak budou konat ve stínu zmanipulovaných voleb 2011 a v kontextu zhoršující se občanské společnosti a napjatého politického prostředí (Sušová-Salminen 2016). Oproti předchozím volbám, v těch letošních nebude možnost prezentovat politickou stranu osobnostmi, které nejsou kandidáty stranických seznamů. To znamená, že strana Jednotné Rusko nebude moci využívat obraz Vladimira Putina a zrovna tak opozice nebude moci využít Alexeje Navalného, který kvůli problémům se zákonem ani kandidovat nemůže (Vinokurov, Galimova 2015). Parlamentní volby roku 2011 zanechaly v ruských obyvatelích velkou nedůvěru, co se týká manipulace a podvodů ve volbách. Z toho důvodu došlo k personální obměně v Centrální volební komisi. Předseda komise Vladimir Churov, který byl často spojován s mnoha skandály a problémy ohledně voleb roku 2011, odešel. Novou předsedkyní komise se stala bývalá ruská ombudsmanka pro lidská práva Ella Pamfilova (Obrazkova 2016).

V květnu dvě opoziční politické strany oznámily své plány na vytvoření Demokratické aliance, která by se účastnila voleb roku 2016. Hlavním důvodem vzniku aliance se tak stala snaha sjednotit ruskou opozici a získat tak větší politickou sílu. Nejedná se o formální sloučení politických subjektů, ale pouze o jakousi volnou unii. Před Demokratickou aliancí je tak ještě veliký kus cesty s omezeným manévrovacím prostorem Ruské federace (Wright 2016).

Parlamentní volby do Státní dumy tak proběhnou staronově podle

smíšeného volebního systému. Ruská opozice stále čelí mnohým výzvám – má problémy s registrací, je nejednotná, nemá dostatek spravedlivého přístupu ze stran médií, mají potíže ze strany donucovacích orgánů a v neposlední řadě problémy s financováním. Těžko dnes můžeme říct, jestli se opozici podaří tyto problémy nějakým způsobem vyřešit (Sušová-Salminen 2016).

6.4 Závěr

V období let 2012 – 2016 se budou celkově konat dvoje volby na celostátní úrovni. V prezidentských volbách, které proběhly v roce 2012, zvítězil premiér V. Putin s celkovým počtem 63,6% hlasů, volby do parlamentu se budou konat teprve až v závěru roku 2016. Prezidentský kandidát tak nezískal více jak 75% hlasů. Z těchto důvodů nelze ruský režim označit za plně autoritářský.

V prezidentské volební kampani docházelo, již tradičně, k protěžování kremelského kandidáta, premiéra V. Putina. Dominující státní média i tisk mu tak věnovaly daleko větší prostor než ostatním kandidátům. Stížnosti byly zaregistrovány i ohledně příliš restriktivním požadavkům na registraci kandidátů. I přes kosmetické úpravy Kremlu - zavedení kamerového systému na sledování voleb či použití průhledných urn, došlo k manipulaci prezidentských voleb – docházelo k opakovanému hlasování tedy k manipulaci s voličskými seznamy, umělému navyšování hlasů atp. I u kamerového systému se objevily problémy. Rozsáhlá manipulace voleb tak opět vyvolala řadu demonstrací, proti kterým bylo nakonec zakročeno silou a několik stovek lidí bylo uvězněno.

Po svém zvolení, staronový prezident schválil množství zákonů, kterými reagoval na rozsáhlé demonstrace, vyvolané v reakci na zmanipulované volby. Došlo tak ke značnému omezení svobod občanů Ruské federace. Nově se pod kontrolu Kremlu dostal internet včetně internetových blogů ve snaze umlčet stávající kritiky a zabránit tak domlouvání dalších protestů. Došlo k omezení vlivu zahraničního tisku i k omezení svobody shromažďování se. Proti demonstracím, které proběhly během tohoto období, bylo násilně několikrát tvrdě zasaženo. Situace v zemi se tak výrazně zhoršuje, dochází k stále častějším demonstracím a dalšímu omezování ze strany vlády. I přes veškeré kosmetické změny Kremlu nadále dochází k rozsáhlé manipulaci voleb a omezování svobod - tentokrát schvalováním řady kontroverzních a protidemokratických zákonů.

Režim tak, na základě výše zmíněných informací, mohu zařadit do soutěživého

autoritářství dle Levitskeho a Waye, z toho důvodu, že neustále dochází k porušování spravedlnosti voleb, občanských svobod i rovného hracího pole. Situace v zemi se oproti prvním dvěma obdobím značně změnila. I přes to, že tu stále probíhají soutěživé volby, každodenní situace v zemi se více blíží plnému autoritářství. Prezident ve svých rukou soustředí mnohem větší moc, než kdy dříve, dochází ke schvalování dalších omezujících zákonů a na manipulaci ve volbách je reagováno neustálými demonstracemi, které bývají mnohdy tvrdě potlačovány. Ruské obyvatelstvo má tak stále menší slovo a naopak ruská vláda získává do svých rukou stále větší moc.

7 Komparace jednotlivých období

Tabulka č. 8: Komparace

Komparace jednotlivých období		Období			
Kritéria soutěživého autoritářství Levitskeho a Wayne (2010)		2000 – 2004	2004 – 2008	2008 – 2012	2012 – 2016
Nespravedlivé volby	Kandidát vyloučen z voleb	Ne	Ne	Ano	Ano
	Volební manipulace potvrzená jinými důvěryhodnými zdroji než opozicí	Ano	Ano	Ano	Ano
	Manipulace s volebními seznamy	Ano	Ano	Ano	Ano
	Zastrašování voličů	Ano	Ano	Ano	Ano
	Manipulace s volebními lístky	Ano	Ano	Ano	Ano
	Falšování výsledků	Ano	Ano	Ano	Ano
	Násilí proti opozici	Ano	Ano	Ano	Ano
	Volební orgány systematicky zkreslují výsledky ve prospěch vlády	Ano	Ano	Ano	Ano
Omezování občanských svobod	Nerovný přístup k médiím/zdrojům	Ano	Ano	Ano	Ano
	Hrozby či fyzické útoky na osoby/majetek	Ano	Ano	Ano	Ano
	Cenzura/omezení vysílání	Ano	Ano	Ano	Ano
	Tlak na novináře	Ano	Ano	Ano	Ano
	Uzavření/pozastavení médií	Ano	Ano	Ano	Ano
	Prosazování represivních zákonů omezujících svobodu projevu a shromažďování se	Ano	Ano	Ano	Ano
	státní nebo polovojské potlačení protestů	Ne	Ano	Ano	Ano
Nerovné hrací pole	útoky na opozici/vládní kritiky	Ano	Ano	Ano	Ano
	nerovný přístup k médiím/zdrojům	Ano	Ano	Ano	Ano
	dominance státních médií, podporujících vládu	Ano	Ano	Ano	Ano
	soukromá média vlastní prostředníci spojení s vládou	Ano	Ano	Ano	Ano

Zdroj: Vlastní zpracování

Oboje proběhnuté volby v období 2000 - 2004 se setkaly s manipulací. Bylo manipulováno s volebními seznamy, docházelo k zastrašování a tlaku na voliče, kteří museli volit V. Putina, objevil se obrovský počet fiktivních hlasů, a docházelo tak k systematické manipulaci voleb, jejímž výsledkem bylo prosadit kremelské kandidáty. Média tedy ztatečně podporovala V. Putina oproti ostatním kandidátům. Ruské sdělovací prostředky byly značně omezeny a novináři se začali potýkat se stále většími problémy. Šíření nechtěných informací ohledně války v Čečensku se stalo značným problémem, na který doplácelo mnoho médií i novinářů. Nezávislá média NTV a Media Most byly obviněny z daňových podvodů a některá další média byla donucena ukončit svou činnost. Státní média jasně podporovala prokremelskou stranu Jednotné Rusko a byl přijat zákon, který zakázal novinářům publikovat některé informace o kandidátech, čímž byla omezena svoboda slova.

Následující období 2004 – 2008 vykazovalo hodně podobné znaky. Docházelo k nerovnoměrnému pokrytí kandidátů v médiích, kdy kremelský kandidát měl jasnou převahu. Volby byly kritizovány z mnoha úhlů, ze strany státu se objevila snaha vykázat nezávislé pozorovatele z volebních místností, výsledky nebyly předávány podle stanovených právních předpisů a jednotlivé komise vykazovaly různé hodnoty. Byl patrný tlak na voliče i násilí proti opozici. V reakci na zmanipulované volby byl prvně iniciován pochod nesouhlasu, který byl ze strany vlády velmi tvrdě potlačen, došlo k mnohým fyzickým útokům na opozici a ostatní vládní kritiky, někteří byli i vězněni. Došlo k rozšíření státního vlivu na oblast médií a dalšímu rozšíření cenzury, s čímž souvisela i situace ruských novinářů, kteří se dostávali do různých tahanic a problémů. Následovalo schválení zákona, který dal státu větší pravomoci při kontrole nevládních organizací. Dalším zákonem získal prezident pravomoc jmenovat guvernéry, které do té doby mohli volit sami občané. Došlo tak k rozšíření moci prezidenta a dalšímu omezení obyvatel.

Třetí období s sebou již tradičně přineslo mediálně nerovnoměrnou podporu ve volbách, vyzdvihující kremelského kandidáta. Byl tu poprvé ve volbách, velmi viditelně nucen odstoupit opoziční kandidát G. Kasparov, který stáhl svou kandidaturu, protože se neustále potýkal s problémy a další opoziční kandidát M. Kasjanov, známý pro svou kritiku Kremlu, byl vyloučen z voleb, údajně kvůli několika procentům falešných hlasů. Státní zaměstnanci museli pod tlakem zvolit D. Medveděva, hlasovací lístky byly hromadně vyplňovány pro D. Medveděva a vhazovány do urny a byl zpochybněn i samotný elektronický hlasovací systém. Parlamentní volby roku 2011 se taktéž setkaly s manipulací. Státní zaměstnanci byli opět nuceni hlasovat pro stranu Jednotné Rusko, výsledné protokoly ukazovaly rozdílné hodnoty hlasů. Následně se objevila vlna amatérských videí, které zobrazovaly různou manipulaci v průběhu voleb.

V parlamentních volbách 2011 bylo již více patrné, že se lidem přestává líbit jednání ze strany vlády. Bylo zveřejněno video, které reaguje na nucení státních zaměstnanců volit kremelské kandidáty. Učitelé a ředitelé škol v něm nabádají k boji proti manipulaci voleb. Různá amatérská videa jsou také reakcí na nespokojenost s průběhem a falšovanými výsledky voleb. Rusové tak začali pomalu reagovat na falešné volby a poukazovat na to, že jim situace v zemi není

cizí. V reakci na volby tak opět proběhlo několik demonstrací a protestů, které byly ze strany státu a při pomoci vojska potlačeny a hlavní opoziční vůdci byli uvězněni. Mnoho dalších protestů vyvolalo Putinovo prohlášení o své budoucí kandidatuře v prezidentských volbách roku 2012, kdy lidé demonstrovali s hesly: „Putin je zloděj“ či „Rusko bez Putina“. Proti protestům bylo opět zasaženo, neustále tak dochází k omezování a stíhání kritiků vlády, k vraždění novinářů a dalšímu omezování svobody projevu.

V posledním období v letech 2012 - 2016 zatím proběhly volby prezidentské, ve kterých byla pozicnímu kandidátovi odepřena registrace. Putin měl na své straně všechna státní média. Samotné volby byly nově monitorovány rozsáhlým kamerovým systémem a také průhlednými volebními urnami, což mělo zabránit podvodům. Přesto se manipulace voleb objevila, ale trochu odlišná oproti předchozím volbám. Lidé hlasovali několikrát, volební registry obsahovaly vymyšlená jména, u voleb byli přítomni falešní pozorovatelé a i samotný kamerový systém se setkal s mnoha chybami. Po vyhlášení výsledků voleb se objevila opět vlna demonstrací, lidé vyšli do ulic a dávali jasně najevo svůj nesouhlas s výsledkem voleb. Demonstrace byla rozehnána a došlo k zatknutí několika stovek lidí. Nástup staronového prezidenta V. Putina k moci v roce 2012 přinesl změnu. Prezident přestal být sjednocující figurou ruského národa, jako tomu bylo dříve. Ruský režim značně přitvrdil, opět byla schválena řada kontroverzních a omezujících zákonů, včetně blokování internetového obsahu či zákony omezující svobodu shromažďování se. Došlo k dalšímu omezení nezávislosti médií a nevládních organizací, kdy se Rusko neustále snaží umlčet kritiky stávající vlády.

Jednotlivá období naplňují znaky soutěživého autoritářství, protože proběhly nespravedlivé volby, je tu nerovné pole mezi opozicí a vládou a dochází k neustálému omezování občanských svobod. Přesto je patrné, že se situace v Rusku za posledních 16 let od nástupu V. Putina značně proměnila, režim přitvrdil. V zemi není prakticky možné zvolit si svého kandidáta, a už vůbec nepřipadá v úvahu kandidát opoziční. Situace samotné opozice nebyla v Rusku nikdy jednoduchá. V posledních dvou, námi sledovaných, obdobích se setkává s problémy, které jí znemožňují kandidovat ve volbách. Ruské obyvatelstvo, které se kvůli situaci v zemi bouří, je omezováno množstvím zákonů, které Kreml schvaluje ve snaze zabránit dalším protestům. Média jsou, ať už částečně či plně,

pod kontrolou státu, nově je cenzurován i internet. Všechna 4 období se tak v jednotlivých znacích podle koncepce Levitskeho a Waye značně neodlišují. Liší se ale v rozsahu naplňování jednotlivých znaků, kdy poslední dvě období značně přitvrdily. Opozice začala být více omezována v možnosti kandidovat ve volbách, samotné volby se neustále potýkají s manipulací. Ruské obyvatelstvo se bouří, ale proti demonstracím je tvrdě zasahováno, lidé jsou bití, dostávají se do vězení a dalších problémů. I ruské zákony přitvrdily, značně omezily svobodný život v Ruské federaci. Cenzura se stává tradicí a média prezentují hlavně slova Kremlu. Vláda tak dělá vše proto, aby veškerá kritika Kremlu vymizela a ruské obyvatelstvo nemělo prakticky možnost nějakým způsobem vzdorovat kremelskému diktátu.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo odpovědět na otázku, zda se politický režim v Rusku mezi lety 2000 a 2016 dá vymezit jako režim hybridní či se jedná již o režim autoritářský. Po nástupu Vladimira Putina dochází v Ruské federaci k omezování demokratických prvků, otázkou ale zůstává do jaké míry. Práce se tak snažila zjistit, jak moc došlo k přitvrzení režimu v rámci, námi vymezených, období, z toho důvodu byla práce ve své hlavní, praktické části rozdělena na 4 samostatné studie a kapitoly, která se věnuje komparaci jednotlivých období. Teoretická část bakalářské práce se zabývala stručným vývojem problematiky hybridních režimů, samotnou koncepcí Levitskeho a Waye a operacionalizací jejich konceptu, následně byl představen stručný vývoj Ruské federace od nástupu B. Jelcina po předání moci V. Putinovi a nastavení země z hlediska ruské ústavy.

Teoretická část práce využila zdroje převážně zahraničních autorů, zabývajících se problematikou hybridních režimů, doplněné o české autory, pohybující se taktéž v této oblasti. Při posuzování jednotlivých období v praktické části, práce vycházela hlavně z kvalitativních zdrojů, tedy zpráv z médií, studií, věnujících se jednotlivým obdobím či ze zpráv mezinárodních organizací.

Pro možnost zařazení jednotlivých období do hybridního či autoritářského režimu bylo použito koncepce vycházející z práce Levitskeho a Waye (2010). Režim byl označen za plně autoritářský v případě, že neproběhly volby na celostátní úrovni a opozice neměla šanci zvítězit či vládnoucí strana nebo její kandidát získal více jak 75% hlasů.

Režim připadl do kategorie soutěživého autoritářství, tedy hybridního režimu v případě, že nenaplnil výše zmíněná kritéria plného autoritářství. V soutěživém autoritářství existuje všeobecné volební právo, vláda není omezována nevolenými aktéry a dochází k porušení minimálně jednoho z kritérií: spravedlivosti voleb, občanských svobod či rovného hracího pole.

Základním prvkem celého ruského systému jsou volby, které se stávají klíčovými v boji o moc. Volby v Ruské federaci probíhají pravidelně – prezidentské a parlamentní na celostátní úrovni, avšak jejich hlavním problémem je spravedlivost. Zatím každé proběhnuté volby v jednotlivých obdobích, i přes řadu pouze kosmetických změn, byly prohlášeny za zmanipulované ve prospěch

stávající vlády, což potvrzovali i různé mezinárodní organizace, které se účastnily pozorování voleb. Docházelo k manipulaci s volebními lístky, tlaku a zastrašování voličů, státní zaměstnanci si tak nemohli svobodně vybrat svého kandidáta a hromadně byli přinuceni zvolit kandidáta Kremlu. Všeobecně docházelo k falšování výsledků ve prospěch vládnoucího kandidáta či politické strany. Nespravedlivost voleb se tak stala již ruskou tradicí. V posledních dvou obdobích byli navíc vyloučeni opoziční kandidáti z voleb, pravděpodobně z politických důvodů, případně jim bylo bráněno ve vedení kampaně a jejich přístup k médiím byl taktéž značně omezen. Znatelně tak v posledních dvou obdobích (přibližně od roku 2008 – 2016) došlo ke zhoršení situace pro opozici, která měla již dříve značné problémy prosadit se ve volbách.

Občanské svobody ruského obyvatelstva podléhají mnoha omezením. Postupně došlo ke značnému omezení médií, kdy se většina stala státními. Média, která byla příliš kritická, se setkala a do dnes setkává s problémy a následným ukončením činnosti. Nezávislost médií byla také omezena zákonem, který snižuje počet zahraničních vlastníků ruských médií. Pracovat jako novinář v Rusku bylo vždy poměrně složité. V době Putina se novináři neloajlní Kremlu, tedy kritici režimu, poukazující na jeho problémy, včetně nedodržování lidských práv, potýkají s řadou problémů – přes výhrůžky, nepodložená trestní řízení, vězení, fyzické útoky, nutnost pracovat v exilu kvůli strachu o svůj život až po usmrcení. V Ruské federaci každý rok umírají novináři prokazatelně v kontextu se svým povoláním. Neustále pak dochází k prosazování represivních zákonů, které hlavně v posledním období značně omezily svobodu projevu a shromažďování se. Zhruba od voleb roku 2011 dochází k opakovaným protestům. Ruské obyvatelstvo tak reaguje na manipulované volby a schvalování protiústavních zákonů. Často jsou protesty iniciovány opozicí, která má neustále značné potíže zvítězit ve volbách vzhledem k tomu, že jejich přístup k médiím je značně omezený, jsou nejednotní a potýkají se dalšími problémy, které vládní kandidáti rozhodně řešit nemusejí.

První dvě období v letech 2000 – 2004 a 2004 – 2008 se dají označit jako hybridní režim dle Levitskeho a Wayne. V těchto letech proběhly volby na celostátní úrovni, avšak vládní strana ani její kandidát nezískal více než 75% hlasů. V těchto obdobích docházelo k manipulaci voleb, a to zastrašováním voličů, objevilo se mnoho fiktivních hlasů, média podporovala převážně prokremelské kandidáty. Došlo ke snížení moci oligarchů, čímž vzrostla moc

Kremlu. Sdělovací prostředky začaly být omezovány ve své činnosti a novináři, přinášející kritiku, se začali potýkat s řadou problémů. Opozice byla omezována ve vedení své kampaně i v prostoru v médiích. Prezident Putin si získal oblibu obyvatelstva, díky navrácení lepší životní úrovně do Ruska, z toho důvodu se dalo očekávat jeho setrvání v pozici prezidenta v letech 2004 - 2008. Po jeho zvolení ale došlo k omezení nevládních organizací, které poukazovaly na problémy země. Prezident získal pravomoc jmenovat guvernéry a jeho moc tím ještě vzrostla. I přes zvýšení uzavírací klauzule z 5 na 7%, což velmi znesnadnilo možnosti opozice, docházelo k rozsáhlé manipulaci samotných voleb. Prvně se tu objevil pochod nesouhlasu, reakce na zmanipulované volby. Pochod byl tvrdě potlačen, došlo k fyzickým útokům na opozici i ostatní obyvatelstvo a někteří protestující byli uvězněni.

Poslední dvě období v letech 2008 – 2012 a 2012 – 2016 spadají také do kategorie hybridního režimu dle Levitskeho a Wayne, ale nacházejí se na jeho samotném okraji. Režim se oproti předchozím dvěma obdobím výrazně změnil, přitvrdil. Rok 2008 přinesl změnu v prezidentském křesle, kterého se ujal D. Medveděv. V. Putin se tak ocitl v pozici ruského premiéra, avšak stále s velkou mocí ve svých rukou. Ruské obyvatelstvo se začalo bouřit proti ruskému režimu. Volby se neustále potýkají s manipulací, viditelně tu došlo k omezení opozice. Hlavním problémem se však staly volby roku 2011, kdy bylo zaznamenáno mnoho narušení volebních předpisů a nově se objevilo mnoho amatérských videí, která dokumentovala nedostatky ruských voleb. Projevil se tak zájem ruského obyvatelstva, které si přeje, aby jejich hlas měl váhu. Opět tak proběhly protesty, které byly tvrdě potlačeny. Putinova podpora značně klesala, což ho donutilo vytvořit předvolební kampaň ve snaze vrátit se zpět do pozice prezidenta. I přes Putinovy sliby o spravedlivých volbách, které nově sledoval kamerový systém, nedošlo ke změně a opět tu byla patrná manipulace. Poslední prezidentské volby tak opět vyvolaly silnou vlnu kritiky a mnoho protestů, na které vláda reagovala opětovným potlačením, uvrhnutím některých opozičních kandidátů do vězení a vytvořením další řady represivních zákonů, které opět omezili ruské obyvatelstvo v aktivitách bojujících proti ruskému režimu.

V každém sledovaném období se tak dá spatřit většina znaků, které jsou příznačné pro soutěživé autoritářství Levitskeho a Wayne. V jednotlivých etapách je patrné stupňování, přitvrzování režimu a také stupňování reakcí obyvatelstva na

tyto změny. Všechna období tak byla, po pečlivém zhodnocení, zařazena do soutěživého autoritářství podle konceptu Levitskeho a Waye (2010) s tím, že poslední dvě období oproti prvním dvěma značně graduji a velmi se blíží autoritářskému režimu.

PRAMENY A LITERATURA

Prameny

Amnesty international. 2007. „Amnesty International Report 2007 - Russian Federation“. 23. 5. 2007. Dostupné na: <http://www.refworld.org/publisher,AMNESTY,ANNUALREPORT,RUS,46558edf11,0.html> (2. 6. 2016).

Amos, Howard a Millward, David. 2015. „Leading Putin critic gunned down outside Kremlin“. *The Telegraph*. 28. 2. 2015. Dostupné na: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/russia/11441466/Veteran-Russian-opposition-politician-shot-dead-in-Moscow.html> (2. 6. 2016).

Averin, Alexandr. 2007. „Radikální protiputinovská opozice zahájila předvolební kampaň“. *Ruskodnes.cz*. 5. 11. 2007. Dostupné na: <http://www.ruskodnes.cz/index.php?page=clanek&id=649> (1. 6. 2016).

Barry, Ellen. 2011. „Rally Defying Putin’s Party Draws Tens of Thousands“. *The New York Times*. 10. 12. 2011. Dostupné na: http://www.nytimes.com/2011/12/11/world/europe/thousands-protest-in-moscow-russia-in-defiance-of-putin.html?_r=0 (1. 6. 2016).

Barry, Ellen. 2011. „Russian Authorities Pressure Elections Watchdog“. *The New York Times*. 1. 12. 2011. Dostupné na: http://www.nytimes.com/2011/12/02/world/europe/russia-puts-pressure-on-elections-monitor-golos.html?_r=1 (1. 6. 2016).

Barry, Ellen a Kishkovsky, Sophia. 2012. „Russian Turnout Includes Thousands of Eager Election Observers“. *The New York Times*. 4. 3. 2012. Dostupné na: http://www.nytimes.com/2012/03/05/world/europe/russian-vote-draws-thousands-of-election-observers.html?_r=0 (2. 6. 2016).

Barry, Ellen a Schwirtz, Michael. 2012. „After Election, Putin Faces Challenges to Legitimacy“. *The New York Times*. 5. 3. 2012. Dostupné na: <http://www.nytimes.com/2012/03/06/world/europe/observers-detail-flaws-in-russian-election.html> (1. 6. 2016)

BBC News. 2012. „Profiles of Russia’s 2012 presidential election candidates“. *BBC News*. 1. 3. 2012. Dostupné na: <http://www.bbc.com/news/world-europe-16750990> (10. 6. 2016).

Bennetts, Marc. 2014. „Russia’s anti-gay law is wrong – but so is some of the criticism from the west“. *The Guardian*. 5. 2. 2014. Dostupné na: <http://www.theguardian.com/commentisfree/2014/feb/05/russia-anti-gay-law-criticism-playing-into-putin-hands> (24. 5. 2016).

Berka, Jan. 2014. „Kult osobnosti jménem Putin“. *Roklen 24*. 18. 12. 2014. Dostupné na: <http://roklen24.cz/a/wfctm/kult-osobnosti-jmenem-putin> (24. 5. 2016).

Bigg, Claire. 2012. „Russian Election-Fraud Tactics – Something Old, Something New“. *Radio Liberty/Radio Free Europe*. 5. 3. 2012. Dostupné na: http://www.rferl.org/content/russia_election_fraud_tactics_putin/24505805.html (1. 6. 2016).

Bohlen, Celestine. 2000. „Yeltsin Resigns: The Overview; Yeltsin Resigns, Naming Putin as Acting President To Run in March Election“. *The New York Times*. 1. 9. 2000. Dostupné na: <http://www.nytimes.com/2000/01/01/world/yeltsin-resigns-overview-yeltsin-resigns-naming-putin-acting-president-run-march.html?pagewanted=all> (29. 5. 2016).

Borisova, Jevgenia. 2000. „And the Winner Is?“. *The Moscow Times*. 9. 9. 2000. Dostupné na: <http://www.themoscowtimes.com/article/and-the-winner-is/258951.html> (31. 5. 2016).

Borodina, Arina a Tiramaste, Maria-Luiza. 2007. „Dissenters March, Russia watches“. *Kommersant*. 12. 3. 2007. Dostupné na: http://www.kommersant.com/p748915/Other_Russia_march_/ (1. 6. 2016).

Boudreaux, Richard a Razumovskaya, Olga. 2012. „Putin Deploys Election-Cams“. *The Wall Street Journal*. 2. 3. 2012. Dostupné na: <http://www.wsj.com/articles/SB10001424052970204571404577253282324442446> (1. 6. 2016).

Carriere-Kretschmer, Erin a Holzwart, Kathleen. 2008. „Putin’s Popularity Propels Chosen Successor in Russian Election“. *Pew Research Center*. 27. 2. 2008. Dostupné na: <http://www.pewglobal.org/2008/02/27/putins-popularity-propels-chosen-successor-in-russian-election/> (1. 6. 2016).

Cohen, Ariel. 2000. „The Ruse of Putin: What It Means for the Future of Russia“. *Heritage*. 28. 3. 2000. Dostupné na: <http://www.heritage.org/research/reports/2000/03/the-rise-of-putin-what-it-means-for-the-future-of-russia> (1. 6. 2016).

Dalziel, Stephen a Haslett, Malcolm. 2000. „Putin won 'rigged elections'“. *BBC News*. 11. 9. 2000. Dostupné na: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/919928.stm> (1. 6. 2016).

Daniszewski, John. 2002. „Fight Is Vowed by Russian TV Staff“. *Los Angeles Times*. 23. 1. 2002. Dostupné na: <http://articles.latimes.com/2002/jan/23/news/mn-24329> (1. 6. 2016).

Demirjian, Karoun. 2014. „Meanwhile in Russia, Putin passes law against protests“. *The Washington Post*. 22. 7. 2014. Dostupné na: <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2014/07/22/meanwhile-in-russia-putin-passes-law-against-protests/> (24. 5. 2016).

Deutsche Welle. 2007. „За неделю до выборов: Путин ужесточает тон“. 24. 11. 2007. Dostupné na: <http://www.dw.com/ru/%D0%B7%D0%B0-%D0%BD%D0%B5%D0%B4%D0%B5%D0%BB%D1%8E-%D0%B4%D0%BE-%D0%B2%D1%8B%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B2-%D0%BF%D1%83%D1%82%D0%B8%D0%BD-%D1%83%D0%B6%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%87%D0%B0%D0%B5%D1%82-%D1%82%D0%BE%D0%BD/a-2969365> (2. 6. 2016).

Dobrochotov, Roman. 2012. „Европарламент осудил нарушения на президентских выборах в России“. *Slon*. 15. 3. 2012. Dostupné na: https://slon.ru/russia/evroparlament_osudil_narusheniya_prezidentskikh_vyborov_v_rossii-765014.xhtml (31. 5. 2016).

Dugin, Aleksandr. 2014. „Геополитика Новороссии: спасти Путина“. *Novorossija informacionnoe agentstvo*. 29. 9. 2014. Dostupné na: <http://www.novorosinform.org/articles/id/327> (22. 5. 2016).

Echo Moskvy. 2003. „Итоги выборов в Госдуму 2003“. *Echo Moskvy*. 8. 12. 2003. Dostupné na: <http://echo.msk.ru/programs/beseda/24173/> (1. 6. 2016).

Echo Moskvy. 2008. „Код доступа“. *Echo Moskvy*. 8. 3. 2008. Dostupné na: <http://echo.msk.ru/programs/code/499821-echo/> (10. 6. 2016).

Elder, Miriam. 2011. „Russia's anti-Putin protests grow“. *The Guardian*. 7. 12. 2011. Dostupné na: <http://www.theguardian.com/world/2011/dec/07/russia-anti-putin-protest-grow> (24. 5. 2016).

Elder, Miriam. 2012. „Russian election 'skewed' in Vladimir Putin's favour, observers say“. *The Guardian*. 5. 3. 2012. Dostupné na: <http://www.theguardian.com/world/2012/mar/05/russian-election-skewed-putin-favour> (1. 6. 2016).

Federální zákon o politických stranách Ruské federace. 22. 2. 2012. Dostupné na: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF\(2012\)001-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF(2012)001-e) (2. 6. 2016).

Federální zákon o politických stranách Ruské federace. 2001. Dostupné na: http://www.vibory.ru/Regs/b-2-part-1.htm#_Toc159487373 (10. 6. 2016).

Federální zákon o volbách poslanců Státní Dumy Federálního shromáždění Ruské federace. 18. 5. 2005. Dostupné na: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_53536/ (10. 6. 2016).

Federální zákon o volbách prezidenta Ruské federace. 10. 1. 2003. Dostupné na: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_40445/ (10. 6. 2016).

Federální zákon o základních zárukách volebního práva a práva na účast v referendu občanů Ruské federace. 12. 6. 2002. Dostupné na: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_37119/ (10. 6. 2016).

Finn, Peter. 2008. „Putin's Chosen Successor, Medvedev, Elected in Russia“. *The Washington Post*. 3. 3. 2008. Dostupné na: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2008/03/02/AR2008030200362.html?sid=ST2008030201044> (1. 6. 2016).

Freedom House. „Scores and Status Data 1980 – 2016“. Dostupné na: <https://freedomhouse.org/report-types/freedom-press> (10. 6. 2016).

Freedom House. 2001. „Russia“. Dostupné online: <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2001/russia> (1. 6. 2016)

Freedom House. 2007. „Russia“. Dostupné online: <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2007/russia> (2. 6. 2016).

Freedom House. 2011. „Russia“. Dostupné online: <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2011/russia> (2. 6. 2016).

Gentleman, Amelia. 2000. „Putin picks off opponents who matter most wages partial war on corruption“. *The Guardian*. 14. 7. 2000. Dostupné na: <http://www.theguardian.com/world/2000/jul/14/russia.ameliagentleman> (1. 6. 2016).

Gharbia, Sami Ben. 2008. „Founder and webmaster of Ingush opposition website killed“. *Advox Global Voices*. 1. 9. 2008. Dostupné na: <https://advox.globalvoices.org/2008/09/01/founder-and-webmaster-of-ingush-opposition-website-killed/> (1. 6. 2016).

Greame, Gill. 2012. „Is Putin's leadership legitimate? A closer look at Russia's elections“. *The conversation*. 7. 3. 2012. Dostupné na: <http://theconversation.com/is-putins-leadership-legitimate-a-closer-look-at-russias-elections-5723> (1. 6. 2016).

Groves, Steven. 2007. „Advancing Freedom in Russia“. *The Heritage Foundation*. 28. 11. 2007. Dostupné na: <http://www.heritage.org/research/reports/2007/11/advancing-freedom-in-russia> (29. 4. 2016).

Gvosdev, Nikolas K. 2015. „Russian Democracy Through the Looking-Glass“. *The National Interest*. 16. 10. 2015. Dostupné na: <http://nationalinterest.org/feature/russian-democracy-through-the-looking-glass-14098> (26. 4. 2016).

Hájek, Adam. 2011. „Kreml dráždí mapa jeho hříchů, před volbami si došlápl na pozorovatele“. *iDnes.cz*. 3. 12. 2011. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/kreml-drazdi-mapa-jeho-hrichu-pred-volbami-si-doslapl-na-pozorovatele-12r-/zahranicni.aspx?c=A111202_174847_zahranicni_aha (1. 6. 2016).

Harding, Luke. 2007. „Russian election unfair and biased towards Putin, observers say“. *The Guardian*. 4. 12. 2007. Dostupné na: <http://www.theguardian.com/world/2007/dec/04/russia.lukeharding> (1. 6. 2016).

Harding, Luke. 2008. „Russian election not free or fair, say observers“. *The Guardian*. 3. 3. 2008. Dostupné na: <http://www.theguardian.com/world/2008/mar/03/russia.eu> (1. 6. 2016).

Harding, Luke. 2009. „Who is pulling the trigger?“. *The Guardian*. 28. 1. 2009. Dostupné na: <http://www.theguardian.com/world/2009/jan/28/murders-kremlin-moscow-russia> (24. 5. 2016).

Harding, Luke. 2010. „Kremlin shocked as Kaliningrad stages huge anti-government protest“. *The Guardian*. 2. 2. 2010. Dostupné na: <http://www.theguardian.com/world/2010/feb/02/russia-anti-government-protest-kaliningrad> (22. 5. 2016).

Harding, Luke a Parfitt, Tom. 2008. „Kremlin accused of fixing presidential poll“. *The Guardian*. 1. 3. 2008. Dostupné na: <http://www.theguardian.com/world/2008/mar/01/russia> (1. 6. 2016).

Havlín, Tomáš. 2008. „Ruské volby postrádají kampaň. Jde jen o počet voličů“. *iDnes.cz*. 29. 2. 2008. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/ruske-volby-postradaji-kampan-jde-jen-o-pocet-volicu-f9p-/zahranicni.aspx?c=A080229_145111_zahranicni_klu (1. 6. 2016).

Heritage.org. „Index of Economic Freedom“. Dostupné na:

<http://www.heritage.org/index/visualize> (10. 6. 2016).

Hille, Kathrin. 2015. „Russia’s elections show Putin-style democracy in action“. *Financial Times*. 10. 9. 2015. Dostupné na: <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/b8a93c78-55f2-11e5-a28b-50226830d644.html#axzz4AFTCEAra> (31. 5. 2016).

Hockstader, Lee. 1996. „Victory in Hand, Yeltsin Retains Premier“. *Washingtonpost*. 5. 6. 1996. Dostupné na: <http://media.washingtonpost.com/wp-srv/inatl/longterm/russiagov/stories/premier070596.htm> (29. 4. 2016).

Human Rights Watch. 2006. „Russia: Court Orders Closure of Russian-Chechen Friendship Society“. 12. 10. 2006. Dostupné na: <https://www.hrw.org/news/2006/10/12/russia-court-orders-closure-russian-chechen-friendship-society> (1. 6. 2016).

Human Rights Watch. 2012. „Russia: Reject Restrictions on Peaceful Assembly“. 8. 6. 2012. Dostupné na: <https://www.hrw.org/news/2012/06/08/russia-reject-restrictions-peaceful-assembly> (1. 6. 2016).

Isachenkov, Vladimir. 2001. „Seven Days Publishing Ready to Close Segodnya Newspaper“. *The Moscow Times*. 13. 3. 2001. Dostupné online: <http://www.themoscowtimes.com/sitemap/free/2001/3/article/seven-days-publishing-ready-to-close-segodnya-newspaper/254677.html> (1. 6. 2016).

Jazairi, Martin. 2006. „Putinova ruleta“. *Respekt*. 1. 3. 2008. Dostupné na: <http://www.respekt.cz/tydenik/2008/10/putinova-ruleta> (29. 4. 2016).

Kara-Murza, Vladimir. 2012. „Russia’s New Parties: First Results of ‘Political Reform’“. *Institute of Modern Russia*. 14. 8. 2012. Dostupné na: <http://imrussia.org/en/politics/283-russias-new-parties-first-results-of-political-reform> (31. 5. 2016).

Kara-Murza, Vladimir. 2014. „Is Russia Suited for Democracy?“. *World Affairs*. 29. 8. 2014. Dostupné na: <http://www.worldaffairsjournal.org/blog/vladimir-kara-murza/russia-suited-democracy> (25. 5. 2016).

Kasparov, Garry. 2015. „Putin’s Culture of Fear and Death“. *The Wall Street Journal*. 1. 3. 2015. Dostupné na: <http://www.wsj.com/articles/garry-kasparov-putins-culture-of-fear-and-death-1425249677> (2. 6. 2016).

Kašparová, Kateřina. 2015. „Petr Mach k indexu ekonomické svobody 2015“. *Svobodní*. 27. 1. 2015. Dostupné na: <https://web.svobodni.cz/clanky/petr-mach-k-indexu-ekonomicke-svobody-2015> (1. 6. 2016).

Kiseljov, Dmitrij. 2016. „Тайные богатства Путина": ни фактов, ни документов, но подгадить хочется“. *Vesti.ru*. 31. 1. 2016. Dostupné na: <http://www.vesti.ru/doc.html?id=2714626> (22. 5. 2016).

Knoema. „World Press Freedom Index – Russia“. 20. 5. 2016. Dostupné na: <https://knoema.com/GSPFI2015/world-press-freedom-index-2016> (10. 6. 2016).

Kostyuchenko, Elena. 2007. „It’s time that journalists “used their fists”“. *Novaja gazeta* č. 92. 3. 12. 2007. Dostupné na: <http://en.novayagazeta.ru/society/7716.html> (2. 6. 2016).

Kramer, Andrew E. 2007. „Kasparov Says He Was Forced to End Bid for Presidency“. *The New York Times*. 13. 12. 2007. Dostupné na: http://www.nytimes.com/2007/12/13/world/europe/13russia.html?partner=rssnyt&emc=rss&_r=0 (1. 6. 2016).

Kramer, Andrew E. 2013. „Russians Selectively Blocking Internet“. *The New York Times*. 31. 3. 2013. Dostupné na: http://www.nytimes.com/2013/04/01/technology/russia-begins-selectively-blocking-internet-content.html?_r=0 (24. 5. 2016).

Krejčí, Oskar. 2004. „Vladimír Putin podruhé. Zajistil překvapivě rychlou vnitřní stabilizaci země a růst její prestiže v zahraničí. Proto prezidentské volby vyhraje“. *Britské listy*. 10. 3. 2004. Dostupné na: <http://blisty.cz/art/17255.html> (1. 6. 2016).

Krutov, Mark, Nazarec, Jevgenija a Šakirov, Mumin. 2011. „ПАРНАС - это не партия“. *Radio svoboda*. 22. 6. 2011. Dostupné na: <http://www.svoboda.org/content/article/24242599.html> (31. 5. 2016).

Kuzmin, Vladimir. 2012. „Дмитрий Медведев подписал закон о партиях“. *Rossijskaja gazeta*. 4. 4. 2012. Dostupné na: <http://rg.ru/2012/04/04/tezisi.html> (31. 5. 2016).

Lambroschini, Sophie. 2003. „Russia: Constitutional Court Hears First Cases On Controversial New Media Law“. *Radio Liberty/Radio Free Europe*. 15. 10. 2003. Dostupné na: http://eng.yabloko.ru/Publ/2003/radio/031015_rfe_rl.html (1. 6. 2016).

Lipták, Tomáš. 2007. „Jaká je současná ruská opozice?“. *Britské listy*. 1. 3. 2007. Dostupné na: <http://blisty.cz/art/33084.html> (1. 6. 2016).

Luhn, Alec. 2014. „Russia tightens limit on foreign ownership of media“. *The Guardian*. 26. 9. 2014. Dostupné na: <http://www.theguardian.com/world/2014/sep/26/russia-limit-foreign-ownership-media> (2. 6. 2016).

Luhn, Alec. 2015. „Russia bans ‘undesirable’ international organisations ahead of 2016 elections“. *The Guardian*. 19. 5. 2015. Dostupné na: <http://www.theguardian.com/world/2015/may/19/russia-bans-undesirable-international-organisations-2016-elections> (24. 5. 2016).

Lysenko, Vladimir. 2005. „Elections abolished for Russian governors“. *Federations* 4, č. 3. Dostupné na: <http://www.forumfed.org/libdocs/Federations/V4N3-ru-Lysenko.htm> (29. 5. 2016).

Nowak, David. 2008. „Little Chance Left of Kasyanov Candidacy“. *The Moscow Times*. 25. 1. 2008. Dostupné na: <http://www.themoscowtimes.com/sitemap/free/2008/1/article/little-chance-left-of-kasyanov-candidacy/303141.html> (1. 6. 2016).

Obrazkova, Marina. 2016. „Why Russia's 2016 elections might be more transparent than you think“. *Russia Direct*. 29. 3. 2016. Dostupné na: <http://www.russia-direct.org/analysis/one-reason-why-russias-parliamentary-elections-might-be-more-transparent-you-think> (2. 6. 2016).

Odynova, Alexandra. 2011. „Pirate Party Refused Registration Over Name“. *The Moscow Times*. 22. 3. 2011. Dostupné na: <http://www.themoscowtimes.com/news/article/justice-ministry-refuses-to-register-pirate-party/433449.html> (31. 5. 2016).

Oficiální stránky Solidarity. <http://www.rusolidarnost.ru/>

Oficiální stránky Jednotného Ruska. <http://er.ru/>

O'Flynn, Kevin. 2012. „Russian election dogged by accusations of vote fixing“. *The Guardian*. 4. 3. 2012. Dostupné na: <http://www.theguardian.com/world/2012/mar/04/russian-election-accusations-vote-fixing> (1. 6. 2016).

OSCE. 2000. „Russia, Presidential Election, 26 March 2000: Final Report“. 19. 5. 2000. Dostupné na: <http://www.osce.org/odihr/elections/russia/16275> (2. 6. 2016).

OSCE. 2003. „Russia, Parliamentary Elections, 7 December 2003: Final Report“. 27. 1. 2004. Dostupné na: <http://www.osce.org/odihr/elections/russia/21482> (2. 6. 2016).

OSCE. 2004. „Russia, Presidential Election, 14 March 2004: Final Report“. 2. 6. 2004. Dostupné na: <http://www.osce.org/ru/odihr/elections/russia/33101> (2. 6. 2016).

OSCE. 2011. „Russian Federation, State Duma Elections, 4 December 2011: Final Report“. 12. 1. 2012. Dostupné na: <http://www.osce.org/odihr/86959> (2. 6. 2016).

OSCE. 2012. „Russia's presidential election marked by unequal campaign conditions, active citizens' engagement, international observers say“. 5. 5. 2012. Dostupné na: <http://www.osce.org/odihr/elections/88661> (2. 6. 2016).

Pan, Philip P. 2008. „Russia's Medvedev Signs Constitutional Amendment to Lengthen Presidential Terms“. *The Washington Post*. 31. 12. 2008. Dostupné na: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2008/12/30/AR2008123000839.html> (29. 5. 2016).

Provazník, Josef. 2014. „Nové pořádky v ruské blogosféře“. *Newton media*. 5. 8.

2014. Dostupné na: <http://www.newtonmedia.cz/cs/mediainfo-cz/svet/nove-poradky-v-ruske-blogosfere/detail> (3. 5. 2016).

Reporters Without Borders. „Press Freedom Index 2002 – 2014“. Dostupné na: <https://www.cesifo-group.de/ifoHome/facts/DICE/Public-Sector/Public-Governance-and-Law/Transparency/Press-freedom-index.html> (10. 6. 2016).

Rimskij, V. L. 2004. „Итоги президентских выборов 14 марта 2004 года“. *Indem.ru*. 11. 5. 2004. Dostupné na: http://www.indem.ru/IDD2000/anal/EI_Rim_0411.htm#_Toc69474205 (2. 6. 2016).

Rybář, Jan. 2004. „Prezidentem Ruska zůstává Putin“. *iDnes.cz*. 15. 3. 2004. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/prezidentem-ruska-zustava-putin-d4t-/zahranicni.aspx?c=A040314_102553_zahranicni_jkl (1. 6. 2016).

Rybina, Ljudmila. 2011. „Даже директора школ начали сопротивляться“. *Novaja gazeta*. 1. 12. 2011. Dostupné na: <http://www.novayagazeta.ru/politics/49768.html> (1. 6. 2016).

Ryzhkov, Vladimir. 2014. „Putin's War on NGOs Threatens Russia's Future“. *The Moscow Times*. 29. 7. 2014. Dostupné na: <http://www.themoscowtimes.com/opinion/article/putin-s-war-on-ngos-threatens-russia-s-future/504245.html> (2. 6. 2016).

Savina, Ekaterina a Kozenko, Andrei. 2007. „Dissenters Crushed“. *Kommersant*. 16. 5. 2007. Dostupné na: http://www.kommersant.com/p759103/Dissenters_March,_Moscow,_Kasparov,_Kasyanov/ (1. 6. 2016).

Sedov, L. A. 2007. „Доверие к выборам“. *Levada-centr*. 13. 9. 2007. Dostupné na: <http://www.levada.ru/old/press/2007091305.html> (1. 6. 2016).

Schreck, Carl a Nowak, David. 2006. „Politkovskaya Gunned Down Near Home“. *The Moscow Times*. 9. 10. 2006. Dostupné na: <http://www.themoscowtimes.com/news/article/politkovskaya-gunned-down-near-home/201848.html> (1. 6. 2016).

Schwartz, Michael a Herszenhorn, David M. 2011. „Voters Watch Polls in Russia, and Fraud Is What They See“. *The New York Times*. 5. 12. 2011. Dostupné na: http://www.nytimes.com/2011/12/06/world/europe/russian-parliamentary-elections-criticized-by-west.html?_r=0 (1. 6. 2016).

Sidibe, Pjer. 2007. „Совет Федерации определил дату президентских выборов“. *Rossijskaja gazeta*. 27. 11. 2007. Dostupné na: <http://rg.ru/2007/11/27/data-vybory.html> (1. 6. 2016).

Skalskij, Artur. 2005. „РепринтЪ: Предвыборная программа В.В.Путина на выборах 2000 года“. *Newsabr*. 28. 3. 2005. Dostupné na: <http://newsabr.com/?IDE=20648> (1. 6. 2016).

Smirnov, Sergej. 2011. „Соберите открепительные и принесите нам“. *Gazeta.ru*. 12. 11. 2011. Dostupné na: http://www.gazeta.ru/politics/elections2011/2011/11/23_a_3845210.shtml (1. 6. 2016).

Spicer, Nick. 2007. „The other Russia, the one you don't see on TV“. *CBC News*. 16. 5. 2007. Dostupné na: <http://www.cbc.ca/news2/reportsfromabroad/spicer/20070416.html> (1. 6. 2016).

Sputnik. 2012. „‘I'm Sure You'll Make Right Choice, ' Medvedev Tells Nation“. 2. 3. 2012. Dostupné na: <http://sputniknews.com/society/20120302/171681349.html> (10. 6. 2016).

Starikov, Nikolaj. 2015. „Зачем Запад и наши либералы плюют в прошлое России“. *Nikolaj Starikov Blog*. 28. 9. 2015. Dostupné na: <http://nstarikov.ru/blog/56568> (23. 4. 2016).

Steele, Jonathan. 2004. „I was kidnapped, says Putin election rival“. *The Guardian*. 14. 2. 2004. Dostupné na: <http://www.theguardian.com/world/2004/feb/14/russia.jonathansteele> (1. 6. 2016).

Stiglitz, Joseph. 2003. „The ruin of Russia“. *The Guardian*. 9. 4. 2003. Dostupné na: <http://www.theguardian.com/world/2003/apr/09/russia.artsandhumanities> (29. 5. 2016).

Sušová-Salminen, Veronika. 2016. „Rusko se připravuje na klíčové volby. Má to být „rok pravdy“ pro celou zemi a režim“. *Parlamentní listy*. 11. 3. 2016. Dostupné na: <http://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Rusko-se-pripravuje-na-klicove-volby-Ma-to-byt-rok-pravdy-pro-celou-zemi-a-rezim-425845> (31. 5. 2016).

Sweeney, Conor. 2008. „Presidential candidate Bogdanov denies Kremlin ties“. *Reuters*. 30. 1. 2008. Dostupné na: <http://www.reuters.com/article/us-russia-election-bogdanov-idUSL2949331420080130?sp=true> (1. 6. 2016).

Škel, Tamara. 2008. „Подведены итоги выборов-2008: президентом России избран Дмитрий Медведев“. *Rossijskaja gazeta*. 3. 8. 2008. Dostupné na: <http://rg.ru/2008/03/08/cik-vybory.html> (1. 6. 2016).

The Economist. „Russia's presidential elections. How to check Vladimir Putin“. *The Economist*. 11. 3. 2004. Dostupné na: <http://www.economist.com/node/2499191> (2. 6. 2016).

The Heritage Foundation. 2016. „Index of Economic Freedom: Global Economic Freedom Expands; Nearly 100 Countries Improve“. 1. 2. 2016. Dostupné na: <http://www.heritage.org/index/pdf/2016/press-releases/THF-2016-Index-Overview.pdf> (2. 6. 2016).

The Irish Times. 2000. „Strong media bias in favour of Putin in presidential elections criticised“. *The Irish Times*. 28. 3. 2000. Dostupné na: <http://www.irishtimes.com/news/strong-media-bias-in-favour-of-putin-in-presidential-elections-criticised-1.260524> (1. 6. 2016).

Treisman, Daniel. 1996. „Why Yeltsin Won: A Russian Tammany Hall“. *Foreign Affairs* 75, č. 5. Dostupné na: <http://web.archive.org/web/20070930165103/http://www.foreignaffairs.org/19960901faessay3402/daniel-treisman/why-yeltsin-won-a-russian-tammany-hall.html> (31. 5. 2016).

Ústava Ruské federace. Dostupné na: <http://www.constitution.ru/index.htm> (2. 6. 2016).

Ústřední volební komise. 2000. „Výsledky voleb prezidenta Ruské federace“. Dostupné na: http://cikrf.ru/banners/vib_arhiv/president/2000/ (1. 6. 2016).

Ústřední volební komise. 2003. „Výsledky voleb do Státní dumy Federálního shromáždění Ruské federace“. Dostupné na: <http://gd2003.cikrf.ru/gd2003/WAY/76799135/sx/art/76805049/cp/1/br/76799124.html> (1. 6. 2016).

Ústřední volební komise. 2004. „Výsledky voleb prezidenta Ruské federace“. Dostupné na: <http://pr2004.cikrf.ru/> (1. 6. 2016).

Ústřední volební komise. 2007. „Výsledky voleb“. 8. 12. 2007. Dostupné na: http://www.vybory.izbirkom.ru/region/region/izbirkom?action=show&root=1&tv_d=100100021960186&vrn=100100021960181&region=0&global=&sub_region=0&prver=0&pronetvd=null&vibid=100100021960186&type=242 (2. 6. 2016).

Ústřední volební komise. 2008. „Volby prezidenta Ruské federace“. Dostupné na: http://www.vybory.izbirkom.ru/region/region/izbirkom?action=show&root=1&tv_d=100100022249920&vrn=100100022176412&region=0&global=1&sub_region=0&prver=0&pronetvd=null&vibid=100100022249920&type=226 (1. 6. 2016).

Ústřední volební komise. 2011. „Výsledky voleb“. Dostupné na: http://cikrf.ru/banners/duma_2011/itogi/result.html (1. 6. 2016).

Ústřední volební komise. 2012. „Výsledky voleb prezidenta Ruské federace“. Dostupné na: http://www.cikrf.ru/law/decreed_of_cec/2012/03/07/Zp12893.html (1. 6. 2016).

Vešnjakov, Aleksandr. 2006. „К демократическому формированию органов власти“. *Gosudarstvennaja služba*, č. 1. 23. 4. 2006. Dostupné na: https://web.archive.org/web/20060622232342/http://cikrf.ru/_1/int_vesh_150306.htm (2. 6. 2016).

Vinokurova, Ekaterina a Smirnov, Sergej. 2012. „Нарушения признали все“. *Gazeta.ru*. 5. 3. 2012. Dostupné na: http://www.gazeta.ru/politics/elections2011/2012/03/05_a_4026465.shtml (2. 6. 2016).

Vinokurov, Andrej a Galimova, Natalja. 2015. „Образ Путина ЕР не поможет“. *Gazeta.ru*. 19. 12. 2015. Dostupné na: http://www.gazeta.ru/politics/2015/12/19_a_7978523.shtml (2. 6. 2016).

Višněvskij, Boris. 2008. „Фальсификация“. *Novaja gazeta*. 6. 3. 2008. Dostupné na: <http://www.novayagazeta.ru/politics/41170.html> (1. 6. 2016).

Volk, Yevgeny. 2006. „Russia's NGO Law: An Attack on Freedom and Civil Society“. *The Heritage Foundation*. 24. 5. 2006. Dostupné na: <http://www.heritage.org/research/reports/2006/05/russias-ngo-law-an-attack-on-freedom-and-civil-society> (1. 6. 2016).

Volkov, Vladimir. 2000. „Putin's election as president signals authoritarian turn in Russia“. *World Socialist Web Site*. 30. 3. 2000. Dostupné na: <https://www.wsws.org/en/articles/2000/03/russ-m30.html> (1. 6. 2016).

Volkov, Vladimir. 2003. „Russian elections: Putin consolidates regime of “managed democracy”“. *World Socialist Web Site*. 18. 12. 2003. Dostupné na: <https://www.wsws.org/en/articles/2003/12/russ-d18.html> (1. 6. 2016).

Výbor pro ochranu novinářů. 2000. „Attacks on the Press 1999: Russia“. 22. 3. 2000. Dostupné na: <https://cpj.org/2000/03/attacks-on-the-press-1999-russia.php> (2. 6. 2016).

Whitmore, Brian. 1999. „13 Years Ago Putin Became Prime Minister for the First Time: Yeltsin Sacks Stepashin, Anoints Putin“. *The Moscow Times*. 10. 8. 1999. Dostupné na: http://www.themoscowtimes.com/20th/welcome/13-years-ago-putin-became-prime-minister-for-the-first-time_-yeltsin-sacks-stepashin_-anoints-putin.html (29. 5. 2016).

Wines, Michael. 1999. „Drive to impeach Russian president dies in parliament“. *The New York Times*. 16. 5. 1999. Dostupné na: <http://www.nytimes.com/1999/05/16/world/drive-to-impeach-russian-president-dies-in-parliament.html?pagewanted=all> (29. 5. 2016).

Womack, Helen. 2000. „Million people 'invented' for Russian election“. *Independent*. 11. 9. 2000. Dostupné na:

<http://www.independent.co.uk/news/world/europe/million-people-invented-for-russian-election-699732.html> (1. 6. 2016).

Wright, Will. 2016. „Can Russia’s Democratic Opposition Get Serious?“. *Russia!*. 23. 5. 2016. Dostupné na: <http://readrussia.com/2015/04/23/can-russias-democratic-opposition-get-serious/> (3. 6. 2016).

Literatura

Arendt, Hannah. 1985. *The origins of totalitarianism*. Cleveland: World Publishing Company.

Aristotelés. 1998. *Politika*. 2. vyd. Praha: Rezek.

Balík, Stanislav a Holzer, Jan. 2005. „Postkomunistické nedemokratické a hybridní politické systémy“. *Středoevropské politické studie* 7, č. 4. Dostupné na: <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=246> (24. 4. 2016).

Balík, Stanislav a Holzer, Jan. 2006. „Debata o hybridních režimech: Stručná rekapitulace pokusu o paradigmatickou změnu“. *Politologická revue* 12, č. 2.

Balík, Stanislav a Holzer, Jan. 2007. *Postkomunistické nedemokratické režimy. Studie k proměnám politické praxe v posttranzitním čase*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

Balík, Stanislav a Kubát Michal. 2004. *Teorie a praxe totalitních a autoritativních režimů*. Praha: Dokořán.

Bílek, Jaroslav. 2015a. „Hybridní režimy jako svébytná kategorie politických režimů: Komparace vybraných přístupů“. *Středoevropské politické studie* 17, č. 2. Dostupné na: http://www.academia.edu/19607675/Hybridn%C3%AD_re%C5%BEimy_jako_sv%C3%A9bytn%C3%A1_kategorie_politick%C3%BDch_re%C5%BEim%C5%AF_Komparace_vybran%C3%BDch_p%C5%99%C3%ADstup%C5%AF (22. 4. 2016).

Bílek, Jaroslav. 2015b. „Poručnické síly v Československu 1945 – 1948“. *Politické vědy* 18, č. 1. Dostupné na:

http://www.academia.edu/11442290/Poru%C4%8Dnick%C3%A9_s%C3%ADly_v_%C4%8Ceskoslovensku_1945-1948 (24. 4. 2016).

Bílek, Jaroslav a Lupták, Lubomír. 2014. „Československo 1945 – 1948: Příklad hybridního režimu?“. *Středoevropské politické studie* 16, č. 2 – 3. Dostupné na: <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=650> (22. 4. 2016).

Bílek, Jaroslav a Vališková, Barbora. 2016. „The Causes of the Electoral (In)Stability of Incumbents in Hybrid Regimes in Latin America 1990 – 2014“. *Politické vedy* 19, č. 2. Dostupné na: file:///C:/Users/Admin/Downloads/BILEK_VALISKOVA.pdf (16. 6. 2016).

Bjorkman, Tom. 2003. *Russia's Road to Deeper Democracy*. Washington DC: Brookings Institution Press.

Brzezinski, Zbigniew a Friedrich, Carl J. 1966. *Totalitarian dictatorship and autocracy*. 2. přeprac. vyd. New York: Frederick A. Praeger.

Carothers, Thomas. 2002. „The End of the Transition Paradigm“. *Journal of Democracy* 13, č. 1. Dostupné na: <http://www.journalofdemocracy.org/articles-files/gratis/Carothers-13-1.pdf> (22. 5. 2016).

Cassani, Andrea. 2012. „Hybrid what? The contemporary debate on hybrid regimes and the identity question“. 13. – 15. 9. 2012. Dostupné na: <http://www.sisp.it/files/papers/2012/andrea-cassani-1445.pdf> (1. 6. 2016).

Colton, Timothy J. 2008. *Yeltsin: A Life*. New York: Basic Books.

Diamond, Larry. 2002. „Thinking About Hybrid Regimes“. *Journal of Democracy* 13, č. 2. Dostupné na: <http://www.journalofdemocracy.org/article/elections-without-democracy-thinking-about-hybrid-regimes> (22. 4. 2016).

Drahokoupil, Štěpán. 2014. „Labyrintem hybridních režimů: přístupy, kategorie a koncepty“. *Politologická revue* 20, č. 1. Dostupné na: <https://courseware.zcu.cz/CoursewarePortlets2/DownloadDokumentu?id=99752> (2. 6. 2016).

Dvořáková, Vladimíra, Buben, Radek a Němec, Jan. 2013. *¡Que el pueblo mande! Levicové vlády, populismus a tměny režimu v Latinské Americe*. Praha: Sociologické nakladatelství.

Fish, M. Stephen. When More Is Less: Superexecutive Power and Political Underdevelopment in Russia. In: Bonnel, Victoria a Breslauer, George. *Russia In The New Century: Stability Or Disorder?*. Colorado: Westview Press, 2001.

Gandhi, Jennifer a Lust-Okar, Ellen. 2009. „Elections Under Authoritarianism“. *Political Science* 12. Dostupné na: <http://www.annualreviews.org/doi/abs/10.1146/annurev.polisci.11.060106.095434> (24. 4. 2016).

Gelman, Vladimir. 2015. *Authoritarian Russia: Analyzing Post-Soviet Regime Changes*. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press.

Gilbert, Leah a Mohseni, Payam. 2011. „Beyond Authoritarianism: The Conceptualization of Hybrid Regimes“. *Studies in Comparative International Development* 46, č. 3. Dostupné na: <http://link.springer.com/article/10.1007%2Fs12116-011-9088-x#page-1> (22. 5. 2016).

Greene, Kenneth F. 2007. *Why dominant parties lose: Mexico's democratization in comparative perspective*. New York: Cambridge University Press.

Gueorguieva, Vassia a Simon, Rita J. 2009. *Voting and electionsthe world over*. Lanham: Lexington Books.

Hale, Henry E. 2004. „The Origins of United Russia and the Putin Presidency: The Role of Contingency in Party-System Development“. *Demokratizatsiya: The journal of Post-Soviet Democratization* 2004, č. 2. Dostupné na: https://www.gwu.edu/~ieresgwu/assets/docs/demokratizatsiya%20archive/GWAS_HU_DEMO_12_2/P0LVW06724GL62M9/P0LVW06724GL62M9.pdf (31. 5. 2016).

Holzer, Jan. 2000. „Jasný výsledek versus nejasná perspektiva – ruské prezidentské volby 2000“. *Středoevropské politické studie* 2, č. 2. Dostupné na:

<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=123> (1. 6. 2016).

Holzer, Jan. Rusko. In: Michal Kubát, et al. *Politické a ústavní systémy zemí středovýchodní Evropy*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004.

Holzer, Jan a Kuzmičeva, Larissa. 2004. „Volby do Státní dumy Ruské federace“. *Revue politika* 1/2004. Dostupné na: <http://www.revuepolitika.cz/clanky/625/volby-do-statni-dumy-ruske-federace> (31. 5. 2016).

Huntington, Samuel P. 2008. *Třetí vlna: demokratizace na sklonku dvacátého století*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

Hyde, Susan D. a Marinov, Nikolay. 2012. „Which Elections Can Be Lost?“. *Political analysis* 20, č. 2. Dostupné na: <http://hyde.research.yale.edu/nelda/> (1. 6. 2016).

Karl, Terry Lynn. 1995. „The Hybrid Regimes of Central America“. *Journal of Democracy* 6, č. 3. Dostupné na: <https://muse.jhu.edu/article/16690> (2. 6. 2016).

Kořan, Michal. Jednopřípadová studie. In: Drulák, Petr, et al. *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2008.

Leichtová, Magdaléna. Ruská federace: Od Sovětského svazu k řízené demokracii. In: Ladislav Cabada, et al. *Nové demokracie střední a východní Evropy: komparace politických systémů*. Praha: Oeconomica, 2008.

Levitsky, Steven a Loxton, James. 2013. „Populism and competitive authoritarianism in the Andes“. *Democratization* 20, č. 1. Dostupné na: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13510347.2013.738864?journalCode=fdem20> (25. 4. 2016).

Levitsky, Steven a Way, Lucan. 2002. „The Rise of competitive authoritarianism“. *Journal of Democracy* 13, č. 2. Dostupné na: <http://scholar.harvard.edu/levitsky/publications/rise-competitive-authoritarianism> (22. 5. 2016).

Levitsky, Steven a Way, Lucan. 2010. *Competitive Authoritarianism: Hybrid Regimes after the Cold War*. Cambridge: Cambridge University Press.

Linz, Juan, J. 2000. *Totalitarian and Authoritarian Regimes*. Boulder, Colorado: Lynne Rienner Publishers.

McFaul, Michael, Petrov, Nikolay a Ryabov, Andrei. 2004. *Between Dictatorship and Democracy: Russian Post-Communist Political Reform*. Washington DC: Carnegie Endowment for International Peace.

McFaul, Michael. 2002. *Russia's unfinished revolution: political change from Gorbachev to Putin*. Ithaca: Cornell University Press.

Merkel, Wolfgang. 2004. „Embedded and defective democracies“. *Democratization* 11, č. 5. Dostupné na: https://wzb.eu/sites/default/files/personen/merkel.wolfgang.289/merkel_embedded_and_defective_democracies.pdf (25. 5. 2016).

Morgenbesser, Lee. 2014. „Elections in Hybrid Regimes: Conceptual Stretching Revived“. *Political Studies* 62, č. 1. Dostupné na: <http://psx.sagepub.com/content/62/1/21> (24. 5. 2016).

Morlino, Leonardo. 2008. *Hybrid Regimes or Regimes in Transition?*. Working paper 70, FRIDE. Dostupné na: http://www.plataformademocratica.org/Publicacoes/Publicacao_4618_em_17_11_2008_22_06_36.pdf (22. 5. 2016).

Morlino, Leonardo. 2009a. *Qualities of Democracy: How to Analyze Them*. University of Aberdeen: Centre for the Study of Public Policy. Dostupné na: <http://indicatorsinfo.pbworks.com/f/Morlino+Qualities+of+Democracy.pdf> (3. 6. 2016).

Morlino, Leonardo. 2009b. „Are there hybrid regimes? Or are they just an optical illusion?“. *European Political Science Review* 1, č. 2. Dostupné na: <http://journals.cambridge.org/action/displayAbstract?fromPage=online&aid=5832548&fileId=S1755773909000198> (2. 6. 2016).

Nichol, Jim. 2012. „Russia’s March 2012 Presidential Election: Outcome and Implications“. *Congressional Research Service*. 14. 3. 2012. Dostupné na: <https://www.fas.org/sgp/crs/row/R42407.pdf> (1. 6. 2016).

O’Donnell, Guillermo a Schmitter, P C. 1986. *Transitions from authoritarian rule: Tentative conclusions about uncertain democracies*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.

Ottaway, Marina. 2003. *Democracy Challenged: The Rise of Semi-Authoritarianism*. Washington, DC: Carnegie Endowment for International Peace.

Przeworski, Adam et al. 2000. *Democracy and Development*. Cambridge: Cambridge University Press.

Příhoda, David. 2010. „Jednotné Rusko: Příklad úspěšné proprezidentské strany?“. *Acta Politologica* 2, č. 2. Dostupné na: <http://acpo.vedeckecasopisy.cz/publicFiles/00075.pdf> (29. 5. 2016).

Ptáčník, Jan. 2012. „Perspektivy využití Linzovy metodologie pro výzkum nedemokracie“. *Středoevropské politologické studie* 14, č. 2 – 3. Dostupné na: <https://journals.muni.cz/cepsr/article/view/4585> (2. 6. 2016).

Reitschuster, Boris. 2006. *Vladimir Putin: Kam kráčíš Rusko?*. Praha: Ottovo nakladatelství.

Sakwa, Richard. 2008. *Russian politics and society*. 4. vyd. New York: Routledge.

Shevchenko, Iulia. 2004. *The Central Government of Russia: From Gorbachev to Putin*. Routledge.

Shevtsova, Lilia. 2005. *Putin’s Russia*. Washington DC: Carnegie Endowment for International Peace.

Shevtsova, Lilia. 2007. *Russia: Lost in Transition: The Yeltsin and Putin Legacies*. Washington DC: Carnegie Endowment for International Peace.

Schedler, Andreas. 2006. *Electoral Authoritarianism: The Dynamics of Unfree Competition*. London: Lynne Rienner Publishers.

Schmitter P. C. a Karl T. L. 1991. „What Democracy Is... and Is Not“. *Journal of Democracy* 2, č. 3. Dostupné na: <http://www.bu.edu/washington/files/2015/01/Schmitter-and-Lynn-What-Democracy-Is-and-Is-Not.pdf> (22. 4. 2016)

Šmíd, Tomáš a Holzer, Jan. Ruská federace. In: Fiala, Petr, Holzer, Jan a Strmiska, Maxmilián. *Politické strany ve střední a východní Evropě: ideově-politický profil, pozice a role politických stran v postkomunistických zemích*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2002.

Švankmajer, Milan at al. 1999. *Dějiny Ruska*. 3. rozš. a dopl. vyd. Praha: Lidové noviny.

Zbořil, Zdeněk. 2006. „Rusko a řízená demokracie“. *Mezinárodní politika* 2006, č. 2. Dostupné na: <http://www.dokumenty-iir.cz/MP/MPArchive/2006/MP022006.pdf> (3. 5. 2016).

Zimmerman, William. 2014. *Rulling Russia: authoritarianism from the revolution to Putin*. Princeton: Princeton University Press.

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Přehled kritérií soutěživého autoritářství Levitskeho a Wayne (2010: 366 – 368)

Případ je označen za soutěživé autoritářství v případě, že:

1. nejsou splněna kritéria pro plné autoritářství
2. v zemi existuje všeobecné volební právo
3. vláda není omezována nevolenými aktéry
4. platí nejméně jedno z následujících kritérií:

I. Nespravedlivé volby

- volby jsou považovány za nespravedlivé, pokud platí jeden z následujících znaků:

- 1) Nejméně jeden kandidát je z politických důvodů vyloučen
- 2) Centrálně koordinovaná nebo tolerovaná volební manipulace je potvrzena jinými důvěryhodnými nezávislými zdroji než pouze opozicí (např. badateli, pozorovateli). Ukazatele manipulace zahrnují:
  1. Manipulaci s voličskými seznamy
  2. Zastrasování voličů či zamezování hlasování
  3. Manipulace s hlasovacími lístky
  4. Falšování výsledků
- 3) Významné formální či neformální překážky, které omezují opozici v její volební kampani. Ukazatele manipulace zahrnují:
  1. násilí proti opozičním aktivistům, kandidátům či infrastruktuře
  2. zneužívání zákona o shromažďování, jež zamezuje opozici provádět kampaň
- 4) Nerovné hrací pole. Ukazatele manipulace zahrnují:
  1. Volební orgány systematicky zkreslují výsledky ve prospěch vlády
  2. Nerovný přístup k médiím
  3. Nerovný přístup ke zdrojům

II. Porušování občanských svobod

- občanská práva a svobody jsou porušovány, pokud platí alespoň jeden následující ukazatelů:

- 1) Časté omezování médií z politických důvodů

1. cenzura nebo omezení pro rozhlasové/televizní vysílání
  2. právní obtěžování (využití urážky na cti, pomluvy, daně, manipulace)
  3. diskreční používání licencí, dotací k trestání soukromých médií
  4. hrozby a fyzické útoky na osoby a majetek
  5. vládní tlak na novináře
  6. omezení, konfiskace, zničení základních materiálů (např. papír, elektřina, kanceláře, vysílače, tiskové lisy...)
- 2) Politický útok na média, jež může mít dopad na nezávislá média
    1. uzavření, pozastavení, vystěhování hlavních mediálních prostorů
    2. odnětí svobody
    3. vražda/exil novináře/editora média
    4. "legální" akce – např. velké pokuty, které ochromují média
  - 3) Vláda se příležitostně věnuje akcím, které omezují svobodu sdružování či svobodu projevu – ukazatelé obsahují některé z těchto příležitostných akcí:
    1. policejní razie na opozici a občanská sdružení
    2. prosazování represivních zákonů, které omezují projevy a shromažďování
    3. politická zadržení
    4. Zneužití právních či daňových systémů k zastrašování kritiků
    5. Fyzické útoky na vládní kritiky zahrnující:
      1. Výhrůžky a fyzické útoky na osoby
      2. Útoky na kanceláře, infrastrukturu
      3. Státní nebo polovojenské potlačování protestů
    - 4) každý vážný útok na opozici nebo jiné vládní kritiky, který bude mít "odrazující" účinek na občanskou a opoziční činnost. Ukazatele zahrnují:
      1. odnětí svobody, pokus o vraždu, zabití, vyhnanství hlavního politika či vůdce
      2. suspenze základních občanských a politických práv (např. stav nouze) s cílem omezit opozici
      3. velké fyzické represe občanských nebo opozičních skupin (např. potlačení protestu, který způsobí rozsáhlé zranění nebo smrt)

III. Nerovné hrací pole

Hrací pole mezi vládou a opozicí je nerovné pokud platí alespoň jeden z následujících ukazatelů:

- 1) Státní instituce jsou široce politizovány a využívány vládnoucími proti

opozici tak, že to znemožňuje opoziční schopnosti účastnit se voleb.

- 2) Nerovnoměrný přístup k médiím
  1. Dominují státní média, která zvýhodňují stávající vládu
  2. Soukromá média jsou manipulována:
    1. Jsou vlastněna prostředníky spojenými s vládou
    2. Jsou vydávána prostřednictvím daní, dluhů či státní reklamy
    3. Systematickým úplatkářstvím
  - 3) Nerovný přístup ke zdrojům existující za podmínek:
    1. Široké používání veřejných financí, zaměstnanců nebo infrastruktury tak, že opozice nemůže konkurovat.
    2. Vláda užívá nástrojů veřejné politiky, aby se dostala k finančním prostředkům ze soukromého sektoru.